

ΠΡΩΡΕΥΣ ΤΩΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗ
ΝΑΥΤΙΑΔΟΜΕΝΩΝ

Π

ΑΚΡΙΒΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΛΙΩΝ
ΛΙΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΟΡΜΩΝ ΑΤΤΗΣ

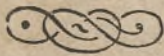
Ἀπὸ τῶν νεωτάτων ὑδρογραφικῶν πινάκων
ἐρακισθεῖσα καὶ μετὰ προσθηκῶν
ἰδίων ἐκδοθεῖσα,

ΥΠΟ

Ε. ΒΥΒΙΛΑΚΗ

ΤΟΥ ΚΡΗΤΟΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
ΛΟΞ. ἐριθ. 19605
Χρονολ. Εἰσαγ. 20-3-1963
Εἰδικότης Ρεμπλικανός
Ἔριθ. 914.959/Β.Υ.Ε.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΡΑΔΑΜΑΝΘΟΥΣ.

(Ὅδος Ἀχαρνῶν Ἀριθ. 7.)

1869.

ΠΟΡΛΟΓΟΣ

Αἱ πολυπληθεῖς τῶν περιηγητῶν περιγραφαὶ καὶ λεπτομερεῖς ἐκθέσεις τῶν διαφορῶν τοῦ κόσμου μερῶν, φυσικῶς, ὀρυκτολογικῶς καὶ μετεωρολογικῶς, μᾶς ἀποδεικνύουσι τὸ ἐνδιαφέρον, ὃ, περ ἔχουσι τὰ μεγάλα ἔθνη, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἄνδρες, νὰ γνωρίζωσι τὴν Γεωγραφικὴν θέσιν, τὴν ποιότητα καὶ τὰ προϊόντα ἐκάστου τόπου, οὐ μόνον πρὸς ὠφέλειαν τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ διὰ πολιτικούς σκοπούς. Τοιαύτας βλέπομεν τὰς περιηγήσεις καὶ τοὺς περίπλους τῶν ἀρχαίων, Δικαιάρχου, Σκύλακος, Σκύμνου τοῦ Χίου, Νεάνδρου τοῦ Κρητῆς, πρώτου τὴν Ἰνδικὴν θάλασσαν καταμετρήσαντος καὶ εἰς πίνακα ἀναγραφάμενου. Μεταξὺ δὲ τῶν νεωτέρων, τοῦ πολυμαθοῦς *Τουρνεφόρδου*, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὑπὸ τὸν τίτλον «**ΠΑΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ** τοῦ Ἀρχιπελάγους, καὶ τοσοῦτων ἄλλων οὐ μόνον γενικὰς, ἀλλὰ καὶ εἰδικὰς τοπογραφίας, ἢ χωρογραφίας περὶ ὀρισμένων τόπων, οἷα ἡ τοῦ Φιλανδοῦ *Δάπερ*, **ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΡΗΤΗΣ**» τοῦ Γερμανοῦ *Σίβερ*, τοῦ Βορδε. *Λυμόνδου*, τοῦ Ποκόκη, τοῦ Γάλλου *Ρολιου*, τοῦ Ἀγγλοῦ *Πάσλεϊ*, ἰδίως περὶ Κρήτης ἀπασχοληθέντων καὶ ἰδίως ὅταν εὐρίσκονται εἰς ἔθνικὴν τινα κίνησιν, ὡς ἡ τῶν Γάλλων ἐπανάστασις, ὅτε ὁ *Σορίνης*, *Ὀλιβιέρος*, καὶ ἄλλοι πολλοὶ κατὰ τὸ 1801 κατ' ἐντολὴν καὶ διὰ δαπάνης Ναπολέοντος τοῦ α'. περιήρχοντο τὸ Αἰγαῖον, καὶ περιέγραφον τὰς νήσους καὶ

τὰ παράλια τῆς Μικρασίας καὶ τῆς Αἰγύπτου· ἰδίως δὲ περὶ Κρήτης ὑπάρχουσιν ἄπειροι τοιαῦται περιγραφαὶ καὶ Ἰταλῶν κατὰ τὸν Μεσαιῶνα, καὶ Γάλλων, καὶ Ἀγγλῶν, καὶ Γερμανῶν, μέχρι τῆς παρελθούσης δεκαετηρίδος, ὅτε ἡ ἄοκνος ἐπιμέλεια καὶ ἐπιμονὴ τοῦ Ἀγγλοῦ κυρίου Σπράτ, δαπάνῃ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἐπλούτισε τὴν θαλασσοπλοῖαν μὲ τὴν λεπτομερεστέραν περιγραφὴν, ἣν δι' ἰδίας καταμετρήσεως πολλῶν ἐτῶν ἐβεβαίωσε τὸ βάθος τῶν λιμένων, τῶν ὄρμων, τῶν κόλπων καὶ τῶν παραλίων τῆς ὅλης Κρήτης, μετὰ τῶν πινάκων αὐτῶν, οὓς διὰ τὸ πολυδάπανον παρελείψαμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Τὴν ἀναγκαιῶσαν, προπάντων τοῖς Ἑλλητιναυτικοῖς, περιγραφὴν ταύτην, καὶ ἰδίως εἰς τοὺς Κρήτας, ἐνεκα τῆς σημερινῆς πολιορκίης αὐτῶν ἀπὸ τὰ Ὀθωμανικά, μετεφράσαμεν συλλέξαντες αὐτὴν ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τοῦ διτόμου συγγράμματός του, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς τελευταίας ἐπικνηστίας, συμβουλευθέντες καὶ τὸν Γάλλον Ῥολίνον (ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ 1860), καὶ παρέδόσαμεν αὐτὴν ἀπὸ τὸν 8βρίον τοῦ 1866 εἰς τὴν Κεντρικὴν ἐπιτροπὴν, ὅπως δημοσιεύσῃ καὶ προσφέρῃ αὐτὴν δωρεὰν εἰς τοὺς ταξειδεύοντας ἐν Κρήτῃ πλοίαρχους, ὡς ἀγνοοῦντας τὰ πλεῖστα τῶν παραλίων καὶ ὄρμων τῆς Κρήτης, ὅπου εἶχον ἀνάγκην νὰ προσορμίζωνται, καὶ οὐχὶ τοὺς λιμένας τῶν πόλεων, οὓς μόνον ἐγνώριζον. Ἄλλ' ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη, σκοποῦσα μᾶλλον τὴν καταστροφὴν ἢ τὴν προόδον τῆς ἐπικνηστίας ταύτης, ὡς ἀπέδειξεν ὁ χρόνος, ἤθελε μόνον ν' ἀκούῃ ὁ κόσμος ὅτι ὑπάρχει ἐν Κρήτῃ ἐπικνηστίασις, ὅπως διαχειρίζεται τὰς ἀφθόνοους συνεισφορὰς κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ· ἀδιαφοροῦσα δὲ διὰ τὰ πίπτοντα κατὰ πᾶσαν ὥραν θύματα, δὲν ἐθεώρησεν ἄξιον τῆς προσοχῆς της οὐδὲ τῆς ἐκ τῶν συνεισφορῶν τοῦ ταμείου δαπάνης, ἵνα προσφέρῃ τοῦ τύπου τὰ ἐξοδα ἅτινα ἡμεῖς ἐστερουόμεθα.

Μόνον δὲ κακὴ πίστις, οἷα ἡ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ἠδύνατο νὰ στερήσῃ μετὰ τοσαύτης πεισμονῆς καὶ σκληρότητος, τὴν ἀγωνιζομένην κατὰ τοσοῦτων ἐχθρικῶν στόλων καὶ στρατῶν, καὶ εἰς τὰ ὕδατα κολυμβῶσαν Κρήτην, παντὸς καὶ τοῦ ἐλαχίστου θαλασσίου βοηθήματος, οἷον ἐστὶ καὶ τὸ ἀνὰ χεῖρας, ὡς καὶ αἱ τοσαύται διὰ ψηφισμάτων καὶ πρεσβειῶν αὐτῆς ζητηθεῖσαι τράται, μεχριστοῦ φράσωσι τὰ ψευδῶς καὶ δολίως ὑποσχόμενα θωρακοτά.

Ἦδη δὲ ἐξαιχολουθούσης εἰσέτι τῆς σφαγῆς καὶ τῆς χύσεως ἀθῶων αἱμάτων ἕνεκα τῆς ἐπιβουλῆς καὶ τῆς προδοσίας τῶν ἀπομονοσάντων τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀποσβεσάντων τὴν ἐν Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, καὶ συναισθανόμενοι τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ γνωρίζωσιν οἱ ἡμέτεροι ναυτικοὶ τὴν μετὰ τοσαύτης ἀκριβεῖς περιγραφομένην παραλίαν τῆς ὅλης Κρήτης, τὰ ἀκρωτήρια, τὰς ὑψάλους (ξέρας) καὶ τὰ βάθη τῶν διαφόρων ὄρμων καὶ λιμενίσκων, ὅπως εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν πίνακα τοῦ ῥηθέντος θαλασσομέτρου ἐμφαίνεται, ἀπερρασίσαμεν νὰ ἐκδόσωμεν αὐτὴν, ἰδίᾳ δαπάνῃ, ἐκ τοῦ ὑστερήματός μας, γνωρίζοντες, ὅτι νῆπος οἷα ἡ Κρήτη, ἄνευ ναυτικοῦ καὶ ναυτῶν ἰδίων, τοῦλάχιστον διὰ τὴν ἀκτοπλοῖαν τῆς, εἶναι σῶμα χωρὶς ψυχῆν, καὶ λείαν πρόχειρος παντὸς κατακτητοῦ καὶ τυράννου· εὐτυχεῖς δὲ ἂν καὶ εἰς μόνος ἐκ τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν, ἢ πατριωτῶν μας, καὶ ἐν μιᾷ μόνῃ θέσει καὶ περιστάσει ὠφεληθῇ ἐκ τῶν τοιούτων προσπαθειῶν μας. Τὸ τοιοῦτον θέλει εἶσθαι πλήρης ἀμοιβὴ δι' ἡμᾶς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1868.

Ε. ΒΥΒΙΑΚΗΣ.

Π Ε Ρ Ι
ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΘΕΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἡ Κ ρ ή τ η περιορίζεται, ἀπὸ μὲν Δυσμῶν, ὑπὸ τοῦ Ἀ δ ρ ι α τ ι κ ο ῦ πελάγους, ἀπὸ δὲ Ἄρχτου, ὑπὸ τοῦ Κ ρ η τ ι κ ο ῦ, ἀπὸ δὲ Μεσημβρίας, ὑπὸ τοῦ Λ ι β υ κ ο ῦ, ἀπὸ δὲ Ἀνατολῶν, ὑπὸ τοῦ Καρπαθίου πελάγους. [Πτολ. γεωγρ. Βιβλ. 3].

Κεῖται δὲ μεταξὺ τῆς 34—35 μοίρας βορείου πλάτους, καὶ μεταξὺ 21⁰—24⁰, ἀνατολικοῦ μήκους. Ἡ κατάμῃκος διάμετρος ταύτης, ἐκτεινομένη διὰ τῶν κορυφῶν τῶν τριῶν ὑψηλοτέρων αὐτῆς ὀρέων, Ἰ δ η ς, Λ ε υ ρ ῶ ν ὀ ρ έ ω ν, καὶ Λ α σ ι θ ί ο υ κατ' εὐθείαν γραμμὴν, ἀπέχει 7—8 βαθ. τοῦ παραλλήλου κύκλου, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς μέρος πρὸς Μεσημβρίαν. Εἶναι ἐ τὸ μεσημβρινώτερον μέρος τῆς εὐρωπαϊκῆς ξηρᾶς, καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ μεσημβρινώτερον ἀκρωτήριο τῆς Ἰ τ π α ν ί α ς, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν Μ ε λ ί τ η ν. Μολονότι εἶναι χωρισμένη ἐκ τῆς Εὐρώπης, εἶναι ὁμως συγχρόνως καὶ τὸ μεσημβρινοανατολικώτερον αὐτῆς μέρος, ἐκτεινομένη ὑπὲρ ἄνω τῆς γραμμῆς, ἥτις χωρίζει τὰς

Σποράδας ἀπὸ τὰς Κυκλάδας νήσους τοῦ Ἀρχιπέλαγους, καὶ εἶναι ἡ μεγαλύτερα καὶ μεσημβρινωτέρα ὄλων αὐτῶν. Χωρίζουσα δὲ τὸ ἑλληρικὸν Ἀρχιπέλαγος ἀπὸ τὴν μεσημβρινὴν θάλασσαν, ἐκτείνεται ἀπὸ τὸ μεσημβρινὸν ἀκρωτήριο τῆς Πελοποννήσου Μαλέα, μέχρι τῆς Ρόδου. Καὶ αἱ μὲν ἀρκτικαὶ αὐτῆς ὄχθαι βρέχονται ἀπὸ τὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου πελάγους, αἱ δὲ μεσημβριναὶ ἀπὸ τὸ Λιβυκὸν πέλαγος· κεῖται δὲ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπου τὰ τρία μέρη τῆς γῆς, Εὐρώπη, Ἀσία καὶ Ἀφρικὴ, πλησιάζουσι πρὸς ἀλληλα περισσότερον καὶ σχηματίζει, τρόπον τινά, τὸν γεωγραφικὸν τοῦ συνδέσμου τῶν κρίκων· ἀπέχει δὲ ἀπὸ μὲν τὴν Μασσαλίαν 1600 μίλια, περίπου, ἀπὸ δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν, 600, ἀπὸ δὲ τὴν Δαμιάτην τῆς Αἰγύπτου 400, ἀπὸ τὴν Κύπρον, 200, ἀπὸ τὴν Μῆλον 100, ἀπὸ τὰ Κύθηρα (Cirigo) 40, ἀπὸ τὸν Μαλέα τῆς Πελοποννήσου 55 καὶ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ 137. (ἴδε Τουρνεφόρτ).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ
ΣΧΗΜΑΤΟΣ ΑΥΤΗΣ.

Ἐχουσα τὸ σχῆμα ἐπίμηκες καὶ ἐκτεινομένη ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς, διατέμνεται κατὰ μέσον ἀπὸ σειρὰν ὄρέων· ἐφαπλοῦσα δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὰς ἐπαρχίας αὐτῆς, σχηματίζεται ὡς στεφάνη οἰκοδομήματος μεγαλοπρεποῦς καὶ γέφυρα ἄγουσα τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν Ἀσίαν.

Τὸ μῆκος αὐτῆς, ὀριζόμενον ἐκ τῶν δύο ταύτης ἀκρωτηρίων Γ ρ α μ β ο Ὑ σ η ς πρὸς Δυσμᾶς καὶ Σ ο λ ο μῶντος πρὸς Ἀνατολὰς, ἐκτείνεται εἰς 287 1 [2 μίλια 100 στάδια κατὰ τὸν Στράβωνα, βιβλίον 10. ὁ Πλίνιος ὀρίζει τὸ μῆκος τῆς εἰς 270 μόνον, μετρῶν, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Κ ρ ι ο Ὑ μέτωπον, ὅθεν εἶναι μιᾶς ἡμέρας ὁδὸς διαφορά.

Περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς περιφερείας αὐτῆς διαφωνοῦσιν ἐπίσης, τόσον οἱ παλαιοὶ καθὼς καὶ οἱ νεώτεροι γεωγράφοι.

Τὸ βόρειον αὐτῆς μέρος σύγκειται ἀπὸ διάφορα ἀκρωτήρια, τὸ δὲ μεσημβρινώτερον ἀκρωτήριο πρὸς τὸ μέσον τῆς νήσου κείμενον, Μ ἄ τ α λ α, ἐκτεινόμενον πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς σχῆμαγωνίας, καὶ περικυκλούμενον ὑπὸ διαφόρων μικρῶν νησιδίων, εἶναι τὸ μεσημβρινώτερον ἄκρον ὅλης τῆς Ε ὑ ρ ῶ π η ς. Τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέρος κεῖται βορειότερον καὶ πλησιέστερον εἰς τὴν Ἐ υ ρ ῶ π η ν. τὸ ἀνατολικὸν εἶναι στενώτερον καὶ πλησιάζει μᾶλλον πρὸς Μεσημβρίαν, ἀπομακρυνόμενον ἀπὸ τὴν Ἀ σ ί α ν. ἐκτείνεται δὲ μετὰ τὸ ἀκρωτήριο Σ ί δ ε ρ ο ν πρὸς τὰς νήσους Κ ἄ σ σ ο ν, Κ ὄ ρ π α θ ο ν καὶ Ῥ ὄ δ ο ν, μέχρι τῆς Μ ι κ ρ ᾶ ς Ἀ σ ί α ς. Ἀπὸ δὲ Δυσμῶν ἐκτείνεται πρὸς τὰς νήσους Λίγυλιαν [Cirigotto] καὶ Κ Ὑ θ η ρ α [Cirigo] καὶ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ μεσημβρινοδυτικώτερον ἀκρωτήριο τῆς Πελοποννήσου Μ α λ ἑ ἄ .

Διὰ τῆς ἀξιολόγου ταύτης θέσεως, μεταξὺ τῶν τριῶν τοῦ κόσμου μερῶν, ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ἰκανῆ μεγάλων θαλασσιῶν ἐπιχειρήσεων, τὸ ὁποῖον ἀρκούντως ἀπέδειξε, τόσον ἡ θαλασσοκρατία τοῦ Μ ί ν ω ο ς,

καθώς καὶ ἐκείνη τῶν Ἐνετῶν· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης λέγει περὶ αὐτῆς «Δοκεῖ δὲ ἡ νῆσος καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν Ἑλληνικὴν πεφυκέναι καὶ κείσθαι καλῶς, παση γὰρ ἐπίκειται τῆς θαλάσσης σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων ἰδρυμένων περὶ τὴν θάλασσαν πάντων· ἀπέχει γὰρ τῆ μὲν ὀλίγον τῆς Πελοποννήσου, τῆ δὲ τῆς Ἀσίας τοῦ παρὰ Δριόπιον τόπου καὶ Ῥόδου. Λιὸ καὶ τὴν τῆς θαλάσσης ἀρχὴν κατέσχευεν Ὀμίως αἰτὰς νήσους τὰς μὲν ἐχειρώσατο, τὰς δὲ ὤκησε» πολιτ. βιβλ. β. κεφ. 8.]

ΣΧΗΜΑ ΤΗΣ ΟΛΗΣ ΝΗΣΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΡΑΛΙΑΣ.

Ἡ Κρήτη, περιγραφομένη ἐκ τῶν παραλίων αὐτῆς, χηματίζει τέσσαρας μεγάλας πλευρὰς καὶ δύο μικράς. Καὶ τὰς μὲν δύο πρὸς Ἄρκτον, ἀρχομένας, τῆς μὲν ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Γραμβούσης (ἴδε πίνακα 1, 1, 3), ἡ Σπάθα τῆς ἐπαρχίας Κισάμου, μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σταυρὸς, τῆς ἐπαρχίας Μηλοποτάμου. Τῆς δὲ ἀπὸ τὸν Σταυρὸν, μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σίδερον τῆς Σιτείας. Τὰς ἐτέρας δὲ δύο πρὸς μεσημβρίαν, ἀρχομένας, τῆς μὲν ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Ἅγιος Ἰωάννης (Κριουμέτωπον) τῆς ἐπαρχίας Σελίνου, μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Βουβάλα, Μάταλα, ἡ Καλοῦς λιμένας τοῦ Καινουρίου ἢ Μεσαρᾶς. Τῆς δὲ ἀπὸ τὰ Μάταλα ἡ Καλοῦς λιμένας, μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σολομῶντος τῆς ἐπαρχίας Σιτείας. Τὰς δὲ δύο μικράς ἀρχομένας, τῆς μὲν ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Σίδερον μέχρι Σολομῶντος πρὸς Ἀνατολὰς, τῆς δὲ ἀπὸ

τὸ ἀκρωτήριον Γραμβούσης μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Κριοῦ Μέτρωπον, πρὸς Δυσμάς. Ἡ πρὸς βορρᾶν παραλία τῆς Κρήτης ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους κόλπους, σχηματίζοντας διαφόρους λιμένας καὶ ἀκρωτήρια, ἣ ἔκτασις τῶν ὁποίων ἐκ τῆς νήσου καὶ τὸ ἐπίμηκες, παρίστησιν αὐτὰ ὡς νησίδια κεχωρισμένα εἰς τὸν καταπλέοντα ἐκ τοῦ Αἰγαίου εἰς Κρήτην.

Τρία εἰσὶν ἀκρωτήρια πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς νήσου· καὶ τὰ μὲν δύο, τὸ τῆς Γραμβούσης καὶ τοῦ Σπάθα, ἐκτεινόμενα πρὸς Ἄρκτον, σχηματίζουν τὸν κόλπον καὶ τὸν λιμένα τῆς Κισάμου· τὸ δὲ τοῦ Μελέχα (Κύαμον) ἐκτεινόμενον Β-Α σχηματίζει μὲ τὴν Δ. αὐτοῦ παραλίαν καὶ μὲ τὴν Ἄν. τοῦ Σπάθα, τὸν κόλπον (ἐντὸς δὲ τοῦ κόλπου τὸν λιμένα) τῶν Χανίων· μὲ τὴν Μ-Α παραλίαν αὐτοῦ καὶ μὲ τὴν Ἄρκτ. παραλίαν τῆς Κρήτης, κάτωθεν τοῦ ὄρους Μαλάξα, σχηματίζεται ὁ βαθύκολπος καὶ τοσοῦτον ἐπίζηλος λιμὴν τῆς Σούδας.

Τὸ ἀκρωτήριον Σίδερον ἐκτεινόμενον πρὸς Ἄρκτον Β-Α. εἶναι ἢ πρὸς Ἄν. χερσόνησος τῆς Κρήτης, διαχωρίζουσα τὸν λιμένα τῆς Σιτείας ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦ Παλαιοκάστρου.

Οἱ κόλποι καὶ οἱ λιμένες τῆς Κρήτης φυλάττουσιν, ὅλοι σχεδὸν, τὸ αὐτὸ σχῆμα, ἔχοντες τὴν πρὸς Δ. ὄχθην αὐτῶν βραχεῖαν ἐκτεινομένην πρὸς Ἄρκτον, τὴν δὲ πρὸς Μ. μακρὰν ἐκτεινομένην πρὸς Ἄν. ἢ Β-Ἄν.

Ἡ ὁμοιότης τῶν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Κισάμου λιμένων καὶ ὄρμων πρὸς τὴν Ἄν. αὐτοῦ παραλίαν εἶναι ἀξιοπερίεργος, ἐχόντων ὅλων σχεδὸν, τὸ αὐτὸ σχῆμα. Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ κόλποι τῶν Χανίων, τοῦ Ἄλ-

μυροῦ (τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου) κειμένου πρὸ τοῦ συνεχομένου αὐτῷ λιμένος τῆς Σοῦδας· ὁ κόλπος τοῦ Μεγάλου Κάστρου μὲ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Χερσονήσου, καὶ ὁ κόλπος τοῦ Μεραμβέλου μὲ τὸν λιμένα τῆς Σιτείας.

Ἐνα καὶ μόνον λιμένα ἔχει ἡ μεσημβρινὴ παραλίη τῆς Κρήτης, κείμενον ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ, ὅπου ἐνοῦνται αἱ δύο ἀνωτέρω περιγραφεῖσαι αὐτῆς πλευραὶ εἰς Μεσαρὰν, τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς Ἀν. ὄχθη ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Γέριω ποταμοῦ (Ληθαίου) μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Μάταλα, ἐκτείνεται πρὸς Δ.

ΛΙΜΗΝ ΓΡΑΜΒΟΥΣΗΣ.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ Β. Δ. ἀκρωτηρίου εἶναι ὁ λιμὴν τῆς Γραμβούσης, σχηματιζόμενος ἀπὸ τὴν πρὸς Δ. αὐτοῦ γλῶσσαν τῆς ξηρᾶς «Τη γάνιον» καὶ προσυλαττόμενον ἀπ' Ἀρκτου ἐκ τοῦ νησιδίου, ἐφ' οὗ ἐγείρεται εἰς τὸν πρὸς Βορρᾶν αὐτοῦ κωνοειδῆ καὶ ἀπότομον πρὸς τὴν θάλασσαν βράχον, τὸ ἀπόρθητον φρούριον τῆς Γραμβούσης. Ἀμφότεραι δὲ τοῦ λιμένος αἱ εἰσοδοὶ εἰς στεναὶ καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπικίνδυνοι, ὑπαρχουσῶν ὑφάλων πετρῶν εἰς τὸ Δ. καὶ Ἀρ. ἄκρον τοῦ νησιδίου. Ἡ πρὸς Δ. εἰσοδος τοῦ λιμένος τῆς Γραμβούσης στενεύεται ἀπὸ τοὺς σκοπέλους οἱ ὁποῖοι σχηματίζουσι πρὸς τὸ Δ. ἄκρον τοῦ νησιδίου πρόχωμα (ὄφαλον) εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ἡ ἀγγλικὴ φρεγάτα «Κάμβρια» ἐναυάγησε, τὴν 31 Ἰανουαρίου 1828, διαρκούσης τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς ἐπὶ τοῦ φρουρίου. Τὸ ἀσφαλέστερον μέρος πρὸς ἀγγυροβό-

λυσιν πλοίου οίουδήποτε μεγέθους, είναι τὸ μεταξύ τοῦ Μ. Α. ἄκρου καὶ τοῦ πρὸς Αρ. μέλανος βράχου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ πυθμὴν εἶναι ἀμμώδης πρέπει, νὰ δένη τις Κάλως εἰς τὴν ξηρὰν, ἵνα μὴ σύρη, καὶ ἵνα προφυλαχθῇ ἀπὸ τῶν ὑφάλων, ὡσάκις πιεύσῃσι βίαιαι Δ. ἄνεμοι.

Ἡ ἀπ' Ἄρκτου εἰσοδος εἶναι ἀσφαλεστέρα, ὅταν προσέξῃ τις νὰ διαβῇ 120 ὀργυὰς μακρὰν τοῦ νησιδίου, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν μεταξύ τῆς ἀποστάσεως ταύτης ὑφάλων προτιμητέα δὲ εἶναι ἡ εἰσοδος αὐτῆ διὰ τὰ καταλαμβανόμενα ὑπὸ βιαίων ἀρκτικῶν ἀνέμων πλοῖα εἰσερχόμενα εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος, (ἢ πρὸς Μ. τῆς Ἀγρίας Γραμβούσης διάβασις στενεύεται εἰς 120 ὀργυὰς, ἕνεκα μιᾶς ὑφάλου, ἣν τὸ νησίδιον προτάττει πρὸς τὸ ἄκρον) τὸ ὕδωρ τοῦ φρουρίου προμηθεύεται εἰς δεξαμενὰς ἐκ τῶν βροχῶν, διαρκούσης δὲ τῆς ἑλλην. Ἐπαναστάσεως ἀνευρέθη κάτωθεν τῆς Μ-Δ πλευρᾶς τοῦ φρουρίου εἰς τὸν βράχον, μέτρα τινὰ ἀπὸ τὴν παραλίαν, ὕδωρ ἄφθονον καὶ ἀρίστης ποιότητος, ἐξ οὗ καὶ τὰ ἀγγλικά πλοῖα ἠρδεύοντο τὸ 1828.

ΚΟΛΠΟΣ ΚΙΣΑΜΟΥ.

Ἡ πρὸς Ἀν. πλευρὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Γραμβούσης καὶ ἡ πρὸς Δ. τοῦ ἀκρωτηρίου Σπάθα, ἀπὸ ὑψηλοῦς καὶ ἀποτόμους βράχους συγκειμένη, σχηματίζει τὸν κόλπον τῆς Κισάμου. Ἡ ἀγκάλη τοῦ κόλπου (ἐκτὸς τοῦ Βραχώδους κολπίσκου Τράχηλα εἰς τὸ πρὸς Γραμβούσαν ἀκρωτήριο) συνίσταται ἀπὸ χαμηλὴν καὶ ἀμμώδη παραλίαν μετὰ τινων βράχων. Ἄνωθεν τῆς παραλίας αὐτῆς ἐγείρεται ὄροπέδιον ἐκ

γηλόφων ἀπολῆγον εἰς σειρὰν βουνώδη πρὸς Δυσμὰς
 μὲ τὴν κωνοειδῆ καὶ μέλαινα κορυφὴν τοῦ προφήτου
 Ἡ λ ι ο ὕ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κόλπος τῆς Κ ι σ ἄ μ ο υ εἶ-
 ναι ἐντελῶς ἀπροφύλακτος καὶ ἐκτεθειμένος εἰς τὸν
 Β. ἄνεμον, ἀποβαίνει λίαν ἐπικίνδυνον νὰ εἰσέλθῃ
 πλοῖον ἐν ὥρᾳ χειμῶνος· τὸ καλοκαίριον ὅμως δύναται
 νὰ ἀγγυροβολήσῃ ἀσφαλῶς εἰς 15-20 ὀργυῶν βάθος
 πρὸς τὴν Μ.Δ. αὐτοῦ ἀγκάλην, καὶ ἰδίως ἀπέναντι τοῦ
 Κ α σ τ ε λ ῖ ο υ. Τὰ ὑπὸ τῶν Β. ἀνέμων διωκόμενα
 πλοῖα, πρέπει νὰ εἰσπλέωσιν εἰς τὴν Μ-Ανατ. αὐτοῦ
 ἀγκάλην, εἶναι δὲ ἠσφαλισμένα ἀράζοντα ἔμπροσθεν
 τοῦ ἄκρου Τ ρ ῖ ν η σ α ἢ Τ ρ ἄ ν η σ α, ὅπου ὁ πυθ-
 μὴν εἶναι λασπύσης καὶ μᾶλλον στερεός. Αἱ λέμβοι
 τῶν ἐντοπίων εὐρίσκουσιν ἄστυλον εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Δ.
 ὄχθης ἀγκάλην «Ὁ Ἀ γ ι ο ς Σ ῶ σ τ η ς» ἀντικρὺ
 τοῦ λιμένος τῆς Γ ρ α μ β ο ὕ σ η ς.

ἌΚΡΩΤΗΡΙΟΝ ΣΠΑΘΑ.

Τὸ ἀκρωτήριο Σ π ἄ θ α ἢ Ρ ο δ ο π ο ὕ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
 στον ὑφούμενον εἰς πλευρὰς παραλλήλους καὶ καθέτους,
 λήγει εἰς κωνικὴν ἀμβλεῖαν γωνίαν εἰς σχῆμα ἀρ-
 χαίας Σπάθης, ἐξ ἧς, φαίνεται, ἔλαβε καὶ τὴν ἐπωνυ-
 μίαν· γνωρίζεται δὲ τὸ ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον αὐτοῦ
 ἄκρον, ἀπὸ τὸν ὑπεράνω αὐτοῦ ἐγειρόμενον θολωτὸν
 ἢ κωνοειδῆ λόφον.

ΚΟΛΠΟΣ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ.

Ὁ Κόλπος τῶν Χ α ν ῖ ω ν σχηματίζεται ἀπὸ τὴν πρὸς
 Ἀν. ὄχθην τοῦ ἀκρωτηρίου Σ π ἄ θ α ἢ Ρ ο δ ο π ο ὕ

ἀρχόμενος ἀπὸ τὴν Γωνίαν (ἢ Κυρίαν Γωνίαν) Μονὴν τῆς θεοτόκου, ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ ἀκρωτηρίου κειμένην πρὸς Δ. τῶν Χανίων, καὶ συνιστάμενος ἀπὸ ἀμμώδη παραλίαν, ἔμπροσθεν λοφίσκων πρὸς τὰς ὑπωρείας τῶν λευκῶν ὄρεων· ἢ ἐε περαιτέρω μεσημβρινοανατολικῆ τοῦ κόλπου πλευρὰ σχηματίζεται ἀπὸ γεωλόφους τοῦ Μελέχα (Κυρίως ἀκρωτήριο καλούμενον ἀπὸ τοὺς Κρήτας) μᾶλλον ἢ ἦπτον ἀποτόμους, καὶ λήγει εἰς τὸ τελευταῖον ἄκρον τοῦ Μελέχα.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ εἰρημένου κόλπου, εἰς μικρὰν ἐκ τῆς παραλίας ἀπόστασιν, πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Πλατανιά, κεῖται τὸ νησίδιον Θεοδωροῦ· πρὸς Ἄρκτον δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει σκόπελος ἀποκεκομμένος· συνάπτεται δὲ τὸ νησίον Θεοδωροῦ, ὑπὸ ἀμμώδους ὑφάλου δύο μέτρων βάθους, μετὴν ξηρὰν, δὲν ἔχει δὲ ὕδωρ. Ὁ κόλπος τῶν Χανίων εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τοὺς Β. Ἄν. ἄνεμους. Εἰς τὸ εἰρημένον ὅμως νησίον Θεοδωροῦ, ὑπάρχει λιμὴν ἀσφαλῆς 5-6 ὀργυῶν βάθους, τὸν ὁποῖον μόνον οἱ Δυτικοὶ ἄνεμοι προσβάλλουσιν, προφυλατόμενος ἀπὸ τὸν μνησθέντα πρὸς Β, αὐτοῦ σκόπελον. τὰ ἐμπορικὰ ὅμως πλοῖα προτιμῶσι τὸν ὀλίγον ἐκεῖθεν ἀπέχοντα ἀσφαλῆ τῆς Σούδας λιμένα καὶ ἐνίοτε μόνον ἀράζουσιν εἰς Θεοδωροῦ. (α)

(α) Εἰς τὸ νησίδιον αὐτὸ ἐναυλόχει διηνεκῶς τράτα κατασκευασθεῖσα εἰς ἔμπροσγιαλον τῶν Σφακίων, (καίτοι ὑ-

ΛΙΜΗΝ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ

Ὁ λιμὴν τῶν Χανίων περικυκλοῦται ὑπὸ βράχου ὀλίγον ἐξέχοντος ἰπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης· ἐπὶ τοῦ βράχου αὐτοῦ εἶναι κτισμένος Μόλος (Ἰροκυμαία) ἔχων 377 μέτρων μῆκος· ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ὑπάρχει παλαιὸς πύργος, εἰς δὲ τὸ ἄκρον ὁ Φάρος, ὅστις ἀναΐδει λευκὸν φῶς ἀκίνητον, φαινόμενον ἀπὸ 10 μιλί-

παρχόντων 30 μεγάλων πλοίων), ἀπὸ τὸν Ρούσον Βουρδουμπάν τὸ 1821, μεξυλείαν τοῦ τόπου, πολιορκουσα ἐκείθεν τῶν Χανίων τὴν πόλιν καὶ παρενοχλοῦσα τὰ κομίζοντα ἐν αὐτῇ τροφὰς καὶ ἄλλα χρειώδη ἐξ Αἰγύπτου πλοῖα. Τὰ ὀθωμανικά, 7 ἢ 8 συγχρόνως, ἀπεφάσισαν νὰ καταστρέψωσιν αὐτὴν, καὶ μίαν τῶν ἡμερῶν ἀθρόα τῇ ἐπετέθησαν· αὕτη δὲ προσφυγοῦσα ἐβρίβη μετὰ τὴν πρύμνην εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Πλατανιά· πυροβολήσασα δὲ μίαν μόνην σφαιρὰν μετὰ τὸ ἐν τῇ πύρῳ αὐτῆς πυροβόλον, εἰς τὸ τολμηρότερον ἐπιτεθὲν ταχυπλούστερον τουρκικὸν βρίκιον, καὶ σκορπίσασα τὰς ἐν τῷ καταστρώματι αὐτοῦ λέμβους εἰς μικρὰ τεμάχια, ἐκλικμισθέντα ὡς ὑπὸ λαίλαπος καθ' ὅλον τὸ πλοῖον, ἐτράπη καὶ αὐτὸ καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡ τράτα διὰ πολὺν καιρὸν ἐξηκολούθη τὴν πολιορκίαν τῆς εἰς τὰ Θεωδώρου, προμηθευομένη πᾶν ἀναγκαῖον ἐκ τῆς ξηρᾶς, ὅπου καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς διεσκέδαζε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χρόνου, δεκατίζον ἢ φορολογοῦν καὶ τοὺς ἐν τοῖς μύλοις τοῦ Πλατανιά τολμῶντας νὰ φέρωσιν ἀλέσματα Τούρκους τῶν Χανίων.

Ἄλλὰ τότε δὲν ἦσαν ἀτμοκίνητα! τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς ναυτικὰς γνώσεις τῆς ἐπιτροπῆς μας, ἀναβαίνουσιν ἀκωλυτεῖ εἰς τοὺς βράχους καὶ καταπίνουσιν τὰ μικρὰ πλοῖα ἀπὸ 20 μιλίων ἀπόστασιν, καίτοι ὑπὸ Τούρκων διευθυγόμενα.

ων ἀπόστασιν. Ὅταν οἱ Βόρ. ἄνεμοι δὲν ᾖναι πολὺ δυνατοὶ, δύνανται καὶ μεγάλα πλοῖα νὰ μένωσιν ἀραγμένα εἰς τὸν λιμένα τῶν Χανίων εἰς 25-18 ὀργυῶν βάθος, λασπώδους πυθμένος· ὅταν ὅμως πνέη δυνατὸς Βόρ. ἄνεμος, δὲν δύναται τις οὐδὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν λιμένα, εἰότι τὰ κύματα θλῶνται πρὸ τοῦ Μόλου καὶ ὁ πυθμὴν τοῦ λιμένος δὲν εἶναι στερεὸς, ὅθεν τὰ ἐλιμενισμένα καὶ εἰς τὸ βαθύτερον αὐτοῦ μέρος, πλοῖα, (6 μέτρων βάθος,) τρέχουσι κίνδυνον ναυαγίου, (ὅπερ συνέβη πολλάκις) τὰ περιπλέοντα τὸν κόλπον πλοῖα μετὸς Βορ. ἀνέμους, διατρέχουσι τὸν ἴδιον κίνδυνον, (ὅθεν καὶ τὸ ἀδύνατον τακτικῆς πολιορκίας.) οὐδέποτε πρόπει νὰ εἰσέρχηται τις εἰς τὸν λιμένα τοῦτον, ἀνευ τῆς ὁδηγίας πρῶτως ἢ λιμεναρχοῦ, ὅστις εὐρίσκεται συνήθως ἐκτὸς τοῦ λιμένος, ὅταν τῷ τὸ ἐπιτρέπωσιν οἱ καιροί· ἡμῖσι δὲ μίλιον ἀπὸ τὸν Φάρον δὲν εἶναι ἀσφαλῆς ἢ ἀγγυροβόλησις, ὅταν τὸ βαρόμετρον ὑψοῦται ταχέως διαρκοῦντος ἢ παύσαντος Μ.Δ. ἀνέμου, ἢ προμνηνομένου νὰ πνεύσῃ Β. Δ.

Ὁ λιμὴν τῶν Χανίων χωρεῖ μόλις 40 πλοῖα, 300 τόνων χωρητικότητος ἕκαστον· εἰς τὴν ἐσχατιὰν πρὸς τὸ βάθος αὐτοῦ ὑπάρχει ὁ ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν ναύσταθμος ἐπὶ δέκα εἰς στοῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐναυπηγοῦν καὶ ἐφύλαττον τὰς γαλέρας (ἢ τράτας τιν) δι' ὧν ἐτήρουν τὴν συκοινωνίαν τῆς νήσου. — Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ὁ ἀτμός!

Εἰς τὴν Μ. Ἀνατ. βαθυτέραν τοῦ κόλπου ἀγκάλην ἐγειρέται, ὡς ἐρρέθη, ἡ Μονὴ τῆς «Κυρία Γωνιάς» ἐν ἣ ἀπεβιδάσθησαν κατὰ πρῶτον οἱ ὀθωμανοὶ κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1645, καὶ ἐκεῖθεν ἤρχισαν τὸν

αίματηρόν καὶ βίρβαρον πόλειον τῆς κατακτῆσεως, διαρκέσαντα μέχρι τοῦ 1669. Πρὸς τὸ ἄκρον τοῦ ἄκρωτηρ. Σπάθα ὑπάρχει μικρὸς μυχὸς ὀνομαζόμενος «Κατσιλιέρης» ὅπου σώζονται τὰ ἐρείπια τῆς Δικτυναίας Ἀρτέμιδος.

ΜΕΛΕΧΑΣ

Τὸ ἄκρωτήριον Μελέχας, κατ' ἐξοχὴν Ἀκρωτήριον καλούμενον, στενοῦται κατὰ τὴν βάσιν αὐτοῦ μεταξύ Χανίων καὶ τοῦ λιμένος τῆς Σούδας πρὸς τὰς ἀλικάς, εἰς εἶδος ἰσθμοῦ βραχυτάτου· ἐξαπλοῦται δὲ πρὸς τὸ ἄκρον ἀρκτικῶς καὶ Β.Α. καί σχηματίζει ὄροπέδιον, ἀπολῆγον πρὸς Ἄρκτον καὶ περικυκλούμενον ἀπὸ κλιτύας ληγούσας Β. Ἀνατ. διὰ τῶν ὑψωμάτων τοῦ ἄκρωτηρίου· ἡμισυ μίλιον ἀπὸ τὴν χαμηλὴν ὄχθην τοῦ ἄκρωτηρίου «Μαῦρο Μουρί» ὀνομαζομένην, ἐντὸς τῆς θαλάσσης Β. Δκῶς ὑπάρχει ὑφαλος ἐπικίνδυνος, ἣν χρεωστεῖ ν' ἀποφεύγη τις περιπλέων τὸ Ἀκρωτήριον. (1)

(1) Αἱ παράλια θέσεις καὶ τὰ χωρία τοῦ Ἀκρωτηρίου ὀνομαζόμενα ὡς ἀκολουθῶς· πρῶτον τὰ ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ λιμένος τῆς Σούδας καὶ ἡ ἀπόστασις αὐτῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης πλησίον τῶν ἀλικῶν.

Χωρίον	Κορακιάς	ἀπόστασις	ἔσαν	1]2
«	Πιθάρι	«	«	1]2
«	Ἀρώνη	«	«	4
«	Στέρνες	«	«	1]2

Παράλια θέσεις ἐκτὸς τοῦ λιμένος, Σπαθάρων, Περβολίτσα, Ἀλατσόπετρα, Ἀσφεντιλίδες, Ἀγριμόκουρτα, Κουρου-

ΑΜΦΙΜΑΛΙΑΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ

Ἡ Σοῦδα εἶναι ὁ κάλλιστος καὶ ἀσφαλέστατος τῶν τῆς Κρήτης καὶ τῆς Μεσογείου λιμένων τῆς φύσεως, δυνάμενος νὰ χωρέσῃ ταυτοχρόνως τὸν πολυαριθμότερον στόλον. Κεῖται δὲ πρὸς Μεσημβριαν τῆς Χερσονήσου Μελέχα, καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ Δ. πρὸς Ἀν. περιοριζόμενος ἀπὸ μὲν τὸ ἀρκτικὸν μέρος ἀπὸ τὰς βραχώδεις κλιτύας τοῦ Ἀκρωτηρίου, ἀπὸ δὲ τὸ Μεσημβρινὸν ἀπὸ τὰ ὑψώματα τῶν Κεφαλάδων, καὶ τὸν Ἀποκόρωνα, καὶ ἀπολήγει μετὰ τοῦ ὄρους τῆς Μαλάξης εἰς τὰς ἀλικάς, ὅθεν ἄρχεται ἡ πεδιάς τῶν Χανίων. Εἰς ἐὰ δύο πέμπτα τοῦ μήκους αὐτοῦ, ὁ λιμὴν στενεύει ἐπαισητῶς, μεταξὺ τῶν ἄκρων Δεύτερον (κάτωθεν τῆς Μαλάξης) καὶ τῆς Σοῦδας, ὀλίγον πρὸ τοῦ ἀποτόμου καὶ ὑπολεύκου νησιδίου, ἐφ' οὗ ὑπάρχει τὸ φρούριον τὸ ἐκτὸς τοῦ φρουρίου μέρος τοῦ λιμένος σχηματίζει τὴν παραλίαν

πῆλτος, Αὐλάκι, (Γουβερνέτο) ἢ σπήλαιον τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου, Σταυρομένος. (Μονήδριον Ἁγ. Τριάδος), Ἁγ. Νικόλαος, Φουρνόσχισμα, Ἁγιος Παῦλος ἢ ξερολαίς, Χωραφάκις (Ἀποικία Κυθηρέων), Καλαθὰς, Ἁγ. Οὐόφριος, Κουνουπιδιανὰ, Κουμπλί, Προφήτης Ἡλίας, Σταφροῦδια, Ἁγία Κυριακὴ, Χαλέπα, Κούμ-Καπλί, εἰς τὰ περισσότερα τῶν παραλίων αὐτῶν δύνανται νὰ προσορμισθῶσι μικρὰ πλοιάρια, καὶ νὰ ἐνεργήσωσιν ἐκεῖθεν τὴν ἀλείαν τῶν σπόγγων, ἰχθύων, κ. τ. λ.

ἡ τὴν ὄχθην, τὸ δὲ ἐντὸς αὐτοῦ ὀνομάζεται ἀπὸ τοῦ ναυτηλωμένους **Λαιμός**.

Ἡ πρὸς **Αν.** ἐκτὸς τοῦ φρουρίου παραλία, εἶναι προτιμητέα πρὸς ἀγγυροβόλησιν κατὰ τὸ ἔαρ, ἔχουσα βάθος 17—18 ὀργυῶν, καὶ πυθμένα λασπώδη καὶ ὀμαλὸν ἀξιόλογον.

Τὸ ἐν δεξιᾷ τῆς εἰσόδου νησίδιον **Μαράθι**, ἡ (παλαιὰ **Σοῦδα**), πλησίον τῆς Ἀρκτικῆς ὄχθης μετὰ τινων ἐρειπίων, χωριζόμενον ἀπὸ τὸ Ἀκρωτήριον ἀπὸ ὕψαλον 3 ὀργ. ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν, σχηματίζει ἀγκάλην, ἐντὸς τῆς ὁποίας μικρὰ πλοῖα δύνανται νὰ προσυλαχθῶσιν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνέμους, ἀγγυροβολοῦντα εἰς 12—17 ὀργυῶν βάθος λασπώδους ἄμμου. Πρὸς Μεσημ. τοῦ φρουρίου ἀράζει τις ἐν ἀνάγκῃ ἔμπροσθεν τοῦ χωρίου Καλύβαις, ἐν ὑγιεινῇ παραλίᾳ εἰς βάθος 16-8 ὀργυῶν. Πρὸς Δυσμὰς ὅμως ἡ παραλία αὕτη εἶναι ἀβαθῆς, ἕως εἰς τὸ ἄκρον τῆς **Σοῦδας**. Τὸ πρὸς Ἀνατ. τῶν Καλυβῶν κείμενον νησίδιον σχηματίζει ὀρμίσκον, ἐν ᾧ ἔλαφρὰ πλοῖα δύνανται ν' ἀράξωσιν ἐπὶ 3—5 ὀργυῶν βάθους· ἀνωθεν αὐτοῦ ὑπῆρχε τὸ φρούριον τοῦ Ἀποκορώου τῶν Ἑνετῶν (ἴδε 11-12 Πιν.) Ἡ πρὸς **Β.** τοῦ φρουρίου εἰσοδος εἶναι στενὴ, δύσκολος καὶ μόνον διὰ μικρὰ πλοῖα, ἅτινα ἐνίοτε ἀγγυροβολοῦσι μεταξὺ τοῦ φρουρίου καὶ τοῦ πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ κειμένου σκοπέλου. Ἀπὸ τὴν πρὸς **Μ.** ἄρα εὐρεῖαν εἰσοδον, ἔχουσαν καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ πλάτος αὐτῆς 13 ὀργυῶν βάθος, πρέπει νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ ἐξέρχωνται τὰ μεγάλα πλοῖα, ἐκτὸς τοῦ ἀρχαίου Μόλου ἢ προκυμαίας τῆς Ἀπτέρας, κειμένης πρὸς τὸ ἄκρον τῆς **Σοῦδας**, ἀπὸ τὴν ὁποίαν χρεωστεῖ νὰ

φυλαχθῆτις, διότι δὲν ἔχει εἰμῆ 1, η 2 ὀργυῶν βάθος· πλησίον δ' αὐτῆς εἰς τὴν παραλίαν τῆς ξηρᾶς ὑπάρχει κατὰ τὸ ἔαρ πηγὴ ὕδατος ἀφθόνου καὶ ἐξαιρέτου, κἀ-
 τωθεν τοῦ Παλαιοκάστρου τῆς Μαλάξης, ὅπου ἦν ἡ ἀρχαία πόλις « Ἀπτέρα ». Τὸν χειμῶνα δὲ καὶ τὴν ἀνοιξιν δύναται τις ν' ἀρδευθῆ καὶ ἀπὸ μίαν δεξαμενὴν πρὸς Ἀν. τῶν ἀλικῶν. Εἰς δὲ τὰς Καλύ-
 βας τρέχουσι δύο ρύακες, ἀφθονοὶ ἐξ ὧν ὁ εἰς ἔχει ἐξαιρέτον ὕδωρ, ὁ δὲ ἕτερος βλυχόν.

Ὁ ἔσωθεν τοῦ φρουρίου λιμὴν ἔχει βάθος εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ 139 ὀργυῶν, ὅθεν καὶ τὰ μεγαλύτερα πλοῖα δύνανται ν' ἀράξωσιν εἰς 120 ὀργυῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ὄχθης, οὐχὶ ὅμως καὶ πρὸς τὸ γύρισμα τῆς ἀγκάλης (γυρίσματα τῆς Σούδας λεγόμενα) ὅπου ὑπάρχουσι τὰ ἀβαθῆ τῶν ἀλικῶν μέρη· ὅθεν μόνον εἰς τὴν ῥηθεῖσαν θέσιν δύναται τις ν' ἀράξῃ, καὶ ἰδίως ἀντικρῦ τοῦ ὑψώματος τῆς τελευταίας ἀγκάλης, ἔμπρο-
 σθεν τοῦ χωρίου Τσικαλαργιά, ἐπὶ 20 ὀργυῶν βάθος, πυθμένος ὀμαλοῦ· ἡ θέσις αὐτὴ πρὸς τὰς ἀλικὰς εἶναι ἀξιόλογος δι' ἀγγυροβόλησιν ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ἀλλ' εἶναι νοσώδης τὸ καλοκαίριον, ἐνεκεν τοῦ θαλιώ-
 ζους αὐτῆς, ἀπολήγει δὲ εἰς λεκάνην ἀβαθῆ, ὅπου δύνα-
 τὰί τις ν' ἀγγυροβολήσῃ ἀκινδύνως εἰς ὀμαλὸν καὶ λει-
 ὄν πυθμένα. Ἡ εἰσοδος τοῦ λιμένος εἶναι εὐκόλος, διότι καταπλέων τις ἐκ τοῦ κρητικοῦ πελάγους, βλέπει ἐκ δεξιῶν μὲν τὴν πρὸς Ἀρχτον ὀξείαν κορυφὴν τοῦ ἀκρω-
 τηρίου Μελέχα, ὀνομαζομένην « Σκλόκα » ἐκ δὲ ἀριστερῶν πρὸς Μεσημ. τὸ ὀμαλὸν ὀροπέδιον τῶν Κεφαλάδων, συναπτόμενον διὰ κλιτυῶν χθαμαλῶν μὲ τὰ Λευκά ὄρη. Οἱ περικυκλοῦντες δὲ τὸ ὀρο-

πέδιον τοῦτο μεγάλοι κρημνοί, σχηματίζουσιν πρὸς Ἄρκ. ἀμβλείαν ἀγκάλην, ἀπολήγουσαν εἰς ἄκρον εὐθές καὶ χαμηλότερον, τὸ Ἄκρωτήριον Δρέπανον.

ΑΛΜΥΡΟΣ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Ἡ πρὸς Ἀνατολὰς ὑπέρυθρος καὶ λίαν ἀπόκρημνος πλευρὰ τοῦ ὄροπέδιου τούτου, ἀποτελεῖ τὴν Δυτικὴν παραλίαν τοῦ Κόλπου τοῦ Ἄλμυροῦ, ὅπου καὶ ὁ λιμὴν αὐτοῦ· ὁ ἀμμώδης δὲ καὶ πετρώδης πυθμὴν τοῦ Ἄλμυροῦ δὲν ἔχει πλέον εἰμὴ ἐνὸς μέτρου βάθος, ὡς τε σήμερον εἶναι ἀδύνατον εἰς πλοῖα, ἐκτὸς εἰς πολὺ μικρὰ, νὰ προσυλάχθωσιν ὀπισθεν τῶν σχηματιζόντων τὸν λιμένα βράχων, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ νεωτέρου ὕδρογράφου τῆς Κρήτης Ἀγγλου Κ. Τ. Σπράτ. Κατὰ τὸν Γάλλον ὅμως Ῥωλινον εἰς τὴν Μ. Δ. τοῦ κόλπου ἀγκάλην εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ῥύακος Ἄλμυροῦ (τὸ ἀρχαῖον Ἀμφιμάτριον) ἐν ᾧ ὑπάρχει νησίδιον σχηματίζον ἀγκιστροῖδῃ ἀγκάλην, δύνανται, νὰ προσέλθωσιν δύο καὶ τρία μεγάλα πλοῖα (α). Περιορίζεται δὲ ὁ κόλπος

(α) Τὴν γνώμην αὐτὴν ἀναιρεῖ, ὡς εἶδομεν ἄνωτέρω ὁ Ἄγγλος ὕδρογράφος τῶν παραλίων τῆς Κρήτης Κ. Τ. Σπράτ, πριστῶν ὅλως ἀβασθῆ καὶ ἀνεπίδεκτον προσορμῆσεως πλοίου ἄνευ ἐξαίρεσεως, τὸν λιμένα τοῦ Ἄλμυροῦ, ὅπερ ὅμως θεωροῦμεν ὑπερβολὴν καθ' ὅσον ἀφορᾷ μικρὰ πλοῖα. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1866, κατέφυγε καὶ ἐφυλάχθη εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν μικρὸν πλοῖον, ἀπὸ τινος ἐκ τῆς Σούδας ἐξερχομένην δθ. φρεγάταν, διαβάσαν πλησιέστατα χωρὶς νὰ παρατηρηθῆ, ἂν καὶ ἦτον ἱκανῶς ἀπομεμικρυσμένον ἐκ τῆς πρκαλίας ὅταν εἶδεν αὐτὴν. Ἐὰν ὅμως ἤθελεν εἰσθαι τράτα ἤθελε τὴν ῥωφήσει μακρόθεν, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ κρυφθῆ!

οὔτος ἀπὸ Μ. πρῶτον μὲν ἀπὸ ἀμμώδη παραλίαν ἔμ-
 προσθεν γεωλόφων, μεταξύ τῶν ποταμῶν Β ο ὄ τ α κ α
 (ἢ Μουσέλα) καὶ Π ε τ ρ ἔ· ἔπειτα δὲ διὰ κλιτυῶν ἀπο-
 τόμων μετρίου ὕψους, μέχρι τῆς πεδιάδος τῆς Ρεθύ-
 μνης, περιοριζομένη ἐπίσης ἀπὸ χαμηλοὺς λόφους βαθ-
 μηδὸν ἀπολήγοντας εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ δὲ τὸ
 Ἄ γ ι α σ μ ἄ τ ι μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Χ ο ν δ ρ ὸ ν
 ἢ πρὸς τὸ Β. Ἀνατ. τείνουσα πλευρὰ, σχηματίζεται διὰ
 κλιτυῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποτόμων, μέχρι τοῦ
 ἄκρου τοῦ ὄρους Κ ο υ λ ο ὄ κ ο υ ν α· ἐκ τῆς θέσεως
 ταύτης βλέπει τις τοὺς πρόποδας τῶν λευκῶν ὄρεων,
 τὸν Κ ρ υ ο ν ε ρ ῆ τ η ν, τὸν Β ρ ὺ σ ι ν α, τὸ Κ ἔ ν-
 τ ρ ο ν καὶ τὰ πρὸς Δ. πλάγια τοῦ Υ ψ η λ ο ρ ῆ τ ο υ.

ΛΙΜΗΝ ΤΗΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ

Ὁ λιμὴν τῆς Ρ ε θ ὺ μ ν η ς εἶναι ἐκτεθειμένος πρὸς
 Ἀνατ. τοῦθ' ὅπερ διευκολύνει τὴν ἀναγέμισιν αὐτοῦ
 ἀπὸ τὴν ἄμμον τῆς παραλίας· ἄγκυροβολεῖ δὲ καὶ
 μέγαν πλοῖον ἡμισυ μίλιον πρὸς Ἀνατολὰς ἐκτὸς τοῦ
 λιμένος, ἐπὶ βάθους 8 ὀργυῶν λασπώδους ἄμμου, ἀλλὰ
 μόνον κατὰ τὸ ἔαρ καὶ ὅταν πνέωσιν Μεσημ. ἄνεμοι,
 Μικρὰ δὲ πλοῖα δύνανται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα.

Ἐπὶ Ἐνετῶν ἦτον εἰς χρῆσιν ἢ πρὸς Ἀνατολὰς τῆς
 Ρ ε θ ὺ μ ν η ς παραλία, (de la Torie) τὸ φρούριον τοῦ Μη-
 λοποτάμου καὶ ὁ λιμὴν τοῦ Β α λ ῆ [Ἄ τ ἄ λ ῆ] ὅπου
 ἦν τὸ ἀρχαῖον Π ἄ ν ο ρ μ ο ν καὶ Π ἄ ν τ ρ ο μ ἄ τ ρ ι ο ν.

ΧΟΝΔΡΟΝ

Ἀπὸ τὸ ἀκρωτ. Χ ο ν δ ρ ὸ ν μέχρι πέραν τοῦ ἀκρω-

τηρίου Σ τ α υ ρ ό ς, ἡ ἔρημος παραλία σχηματίζεται ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς καὶ ἀποτόμους κλιτύας τοῦ Κ ο υ λ ο ὑ κ ο υ ν α, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου φαίνεται μακρόθεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἡ κωνοειδῆς κορυφὴ καὶ τὸ ὄρος τῆς Ἰ δ ῆ ς. εἶναι δὲ ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς Β.Δ. καὶ Β.Α. ἀνέμους. Περὶ δὲ τὸ μέσον αὐτῆς ὑπάρχει πρὸς Α. μέγας σκόπελος ἀποκεκομμένος ἀπὸ τὴν ὄχθην, ὃν οἱ Ἐνετοὶ ὠνόμαζον μὲ τὴν ὑπ' αὐτοῦ σχηματιζομένην ἀγκάλην τοῦ Γ α λ η ν ο ῦ ἢ Ἀ γ. Γ α λ ῆ ν η (πιν 18)

Β Α Λ Η

Πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου Χ ο ν δ ρ ὸ ν, σώζονται τὰ ἐρείπια μικρᾶς πόλεως καὶ ἐνὸς φρούριου. Πέντε δὲ μίλια πρὸς Ἄνατ. ἡ ἀρχαία Π ἄ ν ο ρ μ ο ς ἢ Ἀτάλι τῶν Ἐνετῶν, γνωριζόμενον σήμερον κυρίως ὑπὸ τὸ ὄνομα Β α λ ῆ, καὶ διακρινόμενον ὑπὸ τῶν ἄνωθεν αὐτοῦ δύο ὀξέων κορυφῶν, πρὸς Δ. τῶν ὁποίων δύο ἢ τρεῖς παλαιοὶ Πύργοι στεφανοῦσι τὴν βαθμηδὸν πρὸς τὴν πόλιν Ῥ ε θ ὄ μ ν η ς ἐγειρομένην χαμηλὴν σειρὰν τῶν ὀρέων. εἶναι δὲ τὸ Β α λ ῆ, μικρὸς ὄρμος μετὰ μυχοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου προφυλάττονται οἱ ἀκτοπλοιοὶ κατὰ τὸ ἔαρ ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς Β. ἀνέμους. Πλοῖα δὲ μὲ ἑλαφρὸν φορτίον καὶ εἰς ἀβαθῆ ὕδατα πλέοντα δύνανται νὰ προφυλαχθῶσιν εἰς τὸ στόμιον τοῦ μυχοῦ, ἀγγυροβολοῦντα πρὸς τὸ Βόρ. αὐτοῦ ἄκρον, ἐπὶ 6—7 ὀργυῶν βάθος.

ΣΤΡΟΥΜΠΟΥΛΑΣ

Ἄπὸ τὸ Β α λ ῆ προχωρεῖ τις εἰς τὸν Σ τ ρ ο ὄ μ ο ς

π ο υ λ α ν, σχηματιζόμενον ἀπὸ κλιτύας ἀποτόμους, τοῦ ὁποίου ἡ μελανὴ κορυφὴ χρησιμεύει ὡς σημεῖον ἀναγνωρίσεως τοῦ μέρους αὐτοῦ τῆς Κρήτης. σχηματίζουσι δὲ πρὸς Ἀνατολὰς ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦ Φόδελε, ὄχθην ἀπότομον, ἣτις ἀποκαθίσταται κόλπος διὰ τοῦ κρημνώδους ἀκρωτηρίου Σ τ α υ ρ ὸ ς, τὸ ὁποῖον μετὰς δύο αὐτοῦ στρογγύλας κορυφὰς χαμηλώνει κατ' εὐθείαν γραμμὴν ταῖνον πρὸς Βορρᾶν καὶ κατόπιν διὰ τῶν ἀκρωτηρίων Ἀ γ γ υ λ ὀ β λ α κ ο ν καὶ Ἀ χ ι ν ὸ ν (21 πιν.)

ΦΡΑΣΚΙΑΣ

— Η —

ΑΓΙΑ ΠΕΛΑΓΙΑ

Ὁ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν Φ ρ α σ κ ι ᾶ ς, ὀνομαζόμενος Ἀ χ ι ν ὸ ς, λήγει εἰς τι μικρὸν πεδῖον λευκὸν, σχεδὸν ἀποκεχωρισμένον καὶ προφυλάττον τὸν σχηματιζόμενον διὰ τῶν ῥηθέντων ἀκρωτηρίων λιμένα τῆς Ἀ γ ί α ς Π ε λ α γ ί α ς, ἐνῶ μικρὰ πλοῖα ἀγγυροβολοῦσιν ἐπὶ 4—5 ὀργυῶν βάθους, εἰς πυθμένα καθαρόν καὶ ὑγιεινόν, εἰς τὸ Μεσημβρινοανατολικὸν μέρος τῆς ὁποίας ἦν ὁ εἰρημένος λιμὴν Φ ρ α σ κ ι ᾶ ς, εἰς ὃν προσορμίζονται μεγάλα πλοῖα, ὅσα εἶναι διὰ τὸ Ἡράκλειον, καίτοι ἐκτεθειμένα εἰς τοὺς Βορρῖους ἀνεμους. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν τούρκων ἀράζουσι εἰς τὸν κόλπον τοῦ μ ε γ ἄ λ ο υ Κ ἄ σ τ ρ ο υ, ἀντικρὺ τῆς κοιλάδος τῆς Ρ ο γ δ ι ᾶ ς, 240 ὀργυὰς μακρὰν ἀπὸ τὸν σκόπελον τοῦ Η α λ α ι ο κ ἄ σ τ ρ ο υ εἰς

15—25 ὀργυῶν βάθος· ἀρδεύονται δὲ ἀπὸ τὸν παρ-
ραρρέοντα εἰς τὸν Ἄ λ μ υ ρ ὸ ν [τοῦ Ἡρακλείου] μέ-
γαν ῥύακα, ὕδωρ ἄριστον· ἢ καλλιτέρα πρὸς ἀγγυρο-
βόλησιν θέσις εἶναι ἢ πρὸς Βορρᾶν, ἡμισυ μίλιον
ἀπέχουσα τοῦ φρουρίου, ἐπὶ 18 ὀργυῶν βάθος καὶ
εἰς ἄμμον λασπώδη. Ἀτμόπλοιον ὅμως δύναται ν' ἀρά-
ξη καὶ εἰς 9 ὀργυῶν βάθος, εἰς 240 ὀργυῶν ἀπόστα-
σιν ἐκ τῆς ὄχθης. ὁ λιμὴν ὅμως οὗτος, ἕνεκα τῶν ἐκ
τῆς ἄμμου παραγεμισμάτων, δὲν δύναται πλέον νὰ
ἐμπεριλάβῃ εἰμὴ 10—12 πλοῖα 100—150 τόνων·
δύναται τις δὲ ν' ἀρδευθῇ ὕδωρ καὶ ἀπὸ τὸν ποταμὸν
Κ α ρ τ ε ρ ὸ ν, [πιν· 22.]

ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΟΝ

Πρὸς Μ. τοῦ Φ ρ α σ κ ι ᾶ ὑπάρχει ὁ βράχος ἐφ' οὗ
ἦν τὸ τῶν Ἑνετῶν Π α λ α ι ὸ κ α σ τ ρ ο ν, τὸ ἀρχαί-
ον Κυταῖον, ἐμπροσθεν τοῦ ὁποίου ἠγγυροβόλου, οὐ-
σης τῆς παραλίας ἐκτεθειμένης πρὸς Βορρᾶν. Ὀλίγον
ἔτι μεσημβρινώτερον τοῦ Π α λ α ι ο κ ᾶ σ τ ρ ο υ
ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία Ἀ π ο λ λ ω ν ῖ α, εἰς δὲ τὸ μέρος
αὐτὸ, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν Δυτικὴν παραλίαν τοῦ Ἡρα-
κλείου ὑπάρχουσιν ἄφθονοι πηγαὶ ὕδατος.

Ἡ Μ. ὄχθη τοῦ κόλπου σχηματίζεται ἀπὸ ἄμμώδεις
παραλίας, ἐκτὸς μόνον κατὰ τὴν θέσιν τοῦ Ἡρακλείου
καὶ τὰ ἄκρα τῶν Ἀ σ π ρ ω ν χ α ρ α κ ῖ ω ν καὶ τοῦ
Κ α κ ο ὕ ὄ ρ ο υ ς, τῶν ὁποίων οἱ βράχει τοῦ χαμηλοῦ
ὄροπέδιου, προχωροῦσι μέχρι θαλάσσης. Ἀπὸ τὸ Ἀπο-
σελέμι ὑψοῦται βαθμηδὸν ἐν ὄροπέδιον μέχρι τοῦ ἀκρω-
τηρίου Χερσονήσου· ὑψομένου δὲ τοῦ ἐδάφους, ὅπι-

σθεν τῆς ὄχθης, φαίνεται προκύπτων τὸ ὄγκωδες, μέλαν καὶ κωνοειδὲς Ὅρος Κ α ρ ά - ν τ ά γ, τουρκιστί, ὡς καὶ ἄλλαι κορυφαὶ καὶ αὐτὴ τοῦ Κόφινά τῆς Μεσαρᾶς, μεταξύ τῶν ὑψωμάτων τῆς Ἰδῆς καὶ τοῦ Λασιθίου. Ἐπὶ 25-30 ὀργυῶν βάθος, ὀπυθμὴν εἶναι ἀξιόλογος, ἀλλὰ τὰ προσορμιζόμενα πλοῖα, εἶναι ὀλοτελῶς ἐκτεθειμένα εἰς τοὺς Βορείους καὶ Ἀνατολικούς ἀνέμους· ὀφείλουσι δὲ νὰ προσέχωσιν οἱ ναυτιλλόμενοι μὴ καταληφθῶσιν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκεῖσε ἐν ὥρᾳ χειμῶνος. Ἐτερος δὲ καὶ μᾶλλον ἐν χρήσει λιμὴν ἐστὶν ὁ τῆς Δίας.

ΛΙΜΗΝ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ὁ μικρότατος τοῦ Ἡρακλείου λιμὴν, τὸν ὀποῖον οἱ περιηγηταὶ Σ κ ό τ ο ς καὶ Π ά σ χ ε λ ε ι ἰχνογράφησαν, ἐξέχει κατὰ τὸ Ἀνατολ. μέρος εἰς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζεται πρὸς Ἀν. δι' ἐνὸς προχώματος ἀπολήγοντος εἰς τὸν φάρον· καὶ πρὸς Βορ. διὰ προκυμαίας ἀποληγούσης εἰς τὸ ἐπιβλέπον τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ φρούριον.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ λιμένος πρὸς Μ. ὑπάρχουσι δέκα ἐνετικαὶ στοαὶ, φέρουσαι χρονολογίαν 1552 ἐξ ὧν ὀμως πολλαὶ κατέπεσον ἤδη.

Ὅσα δὲ ἐξιστορεῖ περὶ τοῦ λιμένος αὐτοῦ ὁ Olivier ὡς αὐτόπτης τὸ 1794, ὑπάρχουσιν ἐτι ἀπαράλλακτα εἰς τὴν λιμὴν, λέγει, (Voyage au Levant t. 1. p. 39.) τοῦ Ἡρακλείου, προφυλάττεται ἀπὸ τὸν Β. ἄνεμον ἀπὸ βράχους, ἐφ' ὧν εἶναι ὀκοδομημένον ἐν στερεὸν πρόχωμα (προκυμαία) παράλληλον μὲ τὴν παραλίαν, εἶναι δὲ ἀσφαλῆς καὶ ἠδύνατο νὰ χωρέσῃ 30—40 ἐμ--

ρικά πλοῖα, εἴαν ἦτο καθαρισμένος καὶ περιποιημένος· ἀλλὰ σήμερον δὲν χωρεῖ εἰμὴ 8—12 καὶ αὐτὰ ἐντελῶς ἢ ἐν μέρει ἐκφορτώμενα· διότι δὲν ἔχει πλέον παρὰ 8—9 ποδῶν βάθος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ καὶ 15 περίπου κατὰ τὴν εἰσοδον. Οἱ Τοῦρκοι νερόμενοι τὰ πάντα μὲ τὴν ἀπληστεία τοῦ ἐνοικιαστοῦ, οἱ Τοῦρκοι αἰτινες τὰ πάντα καταστρέφουσι καὶ οὐδὲν ἐπανορθοῦσιν οὐδέποτε, ἀφίνουσιν αὐτὸν ἡμέραν παρ' ἡμέραν παραγεμιζόμενον χωρὶς νὰ φροντίσωσι δι' οὐδ' ἐνὸς μέσου πρὸς καθαρισμὸν αὐτοῦ, ὅπερ ἄλλως τε ἦτον εὐκολώτατον, καθ' ὅσον ὁ πυθμὴν αὐτοῦ εἶναι ἀμμώδης καὶ λασπώδης» οὕτω δὲ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα καθὼς λέγει ὁ Σονίνης (voyage en Grèce et en Turquie t. 1. p. (445 δὲν δύνανται πλέον νὰ εἰσπλεύσωσιν εἰμὴ μὲ μόνον τὸ ἔρμα ἢ τὸ τέταρτον τοῦ φορτίου των· ἀλλ' ἀναγκάζονται νὰ μεταβῶσι, καθὼς καὶ τὰ πολεμικὰ, εἰς τὴν νῆσον Δία ν κειμένην εἰς 4 λευγῶν ἀπόστασιν ἀντικρὺ τοῦ Ἡρακλείου· Ἄλλ' ἡ ἐυσκολία αὕτη εἶναι τόσοσιν μεγάλη, ὥστε μὴδε ἴζει τὸ ἐμπόριον τοῦ Ἡρακλείου. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μεχμέτ-Ἀλή, ἤρχισεν ἡ ἐκκένωσις αὐτοῦ καὶ ἐδαπανήθησαν 160 χιλ. φράγκα, ἀλλ' ἡ ἐργασία δὲν προέβη ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ φέρῃ τὸ σκοπούμενον ἀποτέλεσμα. Ὁ λιμὴν οὗτος δὲν δύναται νὰ χωρέσῃ πλείονα τῶν 60 πλοίων τῶν 100 τόνων ἕκαστον, καὶ ταῦτα πάλιν εἶναι ἀναγκασμένα νὰ μεταβῶσιν εἰς Δία ν διὰ νὰ συμπληρώσωσι τὸ φορτίον των, μετακομιζόμενον διὰ μικρῶν πλοιαρίων ἢ λέμβων ἐξωθεν τοῦ λιμένος Β-Δ. πρὸς Β. τοῦ Ἡρακλείου καὶ Μ-Δ. τῆς Δίας, ἀράζουσι δὲ ἀσφαλῶς μεγάλα πλοῖα εἰς τὴν λεγομένην «Διόρυγα τοῦ Ἡρακλείου»

Fosso di candia ἐπι 25—30 ὄργιων βάθους, ὁ πυθμὴν εἶναι ἀξιόλογος, ἀλλ' εἶναι ὀλοτελῶς ἐκτεθειμένος εἰς τοὺς Βορ. καὶ Ἀνατλ. ἀνέμους· ὀφείλουσι δὲ νὰ προσέχωσιν οἱ ναυτιλλόμενοι, μὴ καταληφθῶσιν ὑπ' αὐτῶν ἐκεῖσε ἐν ὥρᾳ χειμῶνος· ἕτερος δὲ καὶ μᾶλλον ἐν χρήσει λιμὴν ἐστὶν ὁ τῆς Δίας, ὅστις θέλει περιγραφῆ μετὰ τῶν περὶ τὴν νῆσον μικρῶν νησιδίων· ὁ διαχωρίζων δὲ τὴν Δίαν ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου πορθμὸς εἶναι βαθύτατος καὶ ὑγιεινόςτατος· Μικρὰ πλοῖα δυνάμενα νὰ πλεύσωσι εἰς 3-4 μέτρων ὕδατα, δύνανται νὰ προφυλαχθῶσιν ὀπισθεν τοῦ Μόλου· διὰ νὰ εἰσελθῆ δέ τις εἰς τὸν λιμμένα τοῦ παλαιοῦ Ἡρακλείου, πρέπει ν' ἀντικρύσῃ (νὰ βάλῃ πρῶραν) εἰς τὴν πύλην τῆς πόλεως, καὶ νὰ διευθυνθῆ πλησίον τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τῆς εἰσόδου, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν ὕφαλον (ξέραν) ἧτις εἶναι εἰς τὴν δεξιάν.

Ἐκ τῆς θέσεως τῆς διόρυγος ταύτης ἰχνογραφήθησαν κατὰ πρῶτον ἢτε πόλις καὶ τὰ πέριξ τοῦ Ἡρακλείου ἀπὸ τὸν Heiper κατὰ τὸ 1 148, ἐξ οὗ ἀντεγράφησαν, μᾶλλον ἢ ἦτιον ἀκριβῶς, ἀπὸ τοὺς μετ' αὐτὸν. Πρὸς τὸ μέρος αὐτὸ τῆς Β. πλευρᾶς τῆς νήσου ἐπικρατεῖ, καθὼς λέγει ὁ Κ. Σκότος, ρεῦμα φερόμενον ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ ὀθούμενον ἀπὸ τὸν Β-Α. ἄνεμον διαρκοῦν τὸν περισσότερον χρόνον τοῦ ἔτους, εἶναι δὲ τόσον ὀρμητικόν, ὥστε πᾶν πλοῖον μὴ δυνηθὲν νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν λιμμένα, κινδυνεύει νὰ ναυαγήσῃ ἐπὶ τῶν ἀπέναντι βράχων, ἢ ἀναγκάζεται νὰ καταβάλλῃ προσπάθειαν μεγάλαν καὶ διὰ πολὺν χρόνον διὰ νὰ ἀνοιχθῆ εἰς τὸ πέλαγος, ἀναπλέον καὶ κατὰ τοῦ ρεύματος.

ΚΑΣΑΜΠΙΑΣ (πιν. 27.)

Ὁ Κασαμπὰς κείμενος πρὸς Α. τῆς πόλεως Ἡρακλείου, ἔχει ἀξιογόλον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐπήρκει εἰς τὴν πόλιν μέχρι μικρὸν πρὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως. Μεταξὺ τῶν ἄκρων Ἀσπρα Χαράκια καὶ Κακὸν ὄρος ἡ μικρὰ πεδιάς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Καρτεροῦ περιέκλειε τὸ ἄκρον τοῦ Ἀμνησοῦ καὶ τοῦ Μαρτίου, ἀρχαῖον λιμένα τῆς Κνωσοῦ. Οἱ Ἑνετοὶ εἶχον πρὸς ἀποβίβασιν τὸν Κασαμπᾶ, τὸ Μεσοβούρι, καὶ τὸ Κακὸν ὄρος.

ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Εἰς τὸ ἀκρωτήριο τῆς χερσονήσου προφυλάττονται τὸ ἕαρ οἱ ἀκτοπλόοι ἀπὸ τοὺς Βορ. καὶ Βορειοεὐτικούς ἀνέμους, διακρίνεται δὲ μακρόθεν ἀπὸ τριῶν ἀνεμομύλων καὶ μιᾶς μικρᾶς νεοδημητοῦ ἐκκλησίας πρὸς Μ. οὐδὲ πρὸς Ἀνατ. αὐτοῦ ὑπάρχει πλέον καλὸς ὄρμος οὐδὲ λιμὴν, ἕως πέραν τῆς ἀγκάλης Μάλια. Ἡ πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ ἀκροτηρίου χερσονήσος ὄχθη, σχηματίζει τὴν ὁμώνυμον αὐτῆς παραλίαν ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπάρχει ὁ λιμὴν Τηγάνι (πιν. 30) ὁ τῆς ἀρχαίας Λύττου, ἐν ᾧ δύναται τις ν' ἀράξη ἐπὶ 10 ὀργυῶν βάθος, σχηματίζει δὲ προσέτι μίαν ἐσοχὴν καὶ συνέχεται δι' ἀμμώδους καὶ βραχώδους παραλίας μετὰ τὴν μικρὰν ἀγκάλην τοῦ Μάλια (πιν. 31) ὅπου προφυλάττονται ὀπισθεν ἐνὸς νησιδίου καὶ βράχων χαμηλοτάτων, αἱ μεταφέρουσαι ἐκεῖθεν τὰ χαρούπια λέμβοι, μέχρι δὲ τῆς ἀγκάλης αὐτῆς ἀφικνοῦνται αἱ τελευ-

ταῖαι κλιτύες τῶν ὄρεων τοῦ Λασιθίου, συνεχομένων πρὸς Ἀνατολὰς μετὰ τὰς ὑψηλοτέρας καὶ ἐνίοτε βραχώδεις τοῦ Ἀφέντη Σταυροῦ, ὅπου ἦν ἡ ἀρχαία Μίλητος. Τὸ ἀκροτήριον Ἅγιος Ἰωάννης τὸ ὁποῖον ἀποπερατώνει, τὸ τοῦ Ἀφέντη Σταυροῦ, εἶναι λίαν ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον καὶ ἰδίως πρὸς Μεσημ. ἀπολήγει δὲ δι' ἐνὸς ὄρους στρογκύλου, ὑπολεύκου καὶ χαμηλοῦ, ἐφ' οὗ σώζονται ἐρείπια ἐνὸς τετραγώνου Πύργου, πλησιέστατα δὲ εἰς τὴν ξηρὰν ὑπάρχει εἰς βράχος Μέλας

ΜΕΡΑΜΠΕΛΟΝ, ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΚΑΙ ΛΙΜΗΝ ΑΓΙΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ (ἴδε πιν. 36)

Ὁ Κόλπος τοῦ Μερμπέλου ἔχει κρημνώδεις ὄχθας διευθυνομένας πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Σπιναλόγας, τὸ δυτικὸν αὐτῶν μέρος σχηματίζεται ἀπὸ τὸ λίαν ἀπότομον ἄκρον τῶν βουνῶν τοῦ Λασιθίου, δεσποζόμενον Μεσημβρινοανατολικῶς ἀπὸ ὑψηλὰς κορυφᾶς· τὸ δὲ Μ. σχηματίζεται ἀπὸ τὸν ὑψηλὸν γεώδη ἰσθμὸν τῆς Ἱεραπέτρου, προηγουμένης μιᾶς στενῆς παραλίας. Τὸ Ἀνατολικὸν καὶ Βορειανατολικὸν μέρος τοῦ ἀκροτηρίου φανερωμένῃ διὰ τῶν κατηφορικῶν κλιτυῶν τοῦ ὄρους Μουλιανὰ, ἀνωθεν τοῦ ὁποίου φαίνεται τὸ ὄρος Ἀφέντη Καδοῦσι (πιν. 34). πρὸς Μεσ. τοῦ ἀκροτηρίου Ἅγιος Ἰωάννης· λόφος ἐπιμήκης ὑπέρυθρος, σχηματίζει φυσικὴν τινα χερσόνησον διὰ τινος ἀμμώδους γλώσσης, ὅπου ἦν ἡ ἀρχαία Νάξος, καὶ διαχωρίζει ἀπὸ τὸ πέλαγος τὸν μικρὸν ὄρμον

ἡ μέγαν λιμένα τῆς Σπιναλόγγας. [πιν. σελ. 154].

ΣΠΙΝΑΛΟΓΓΑ [πιν. 32,33

Εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος Βορειανατολικῶς κεῖται τὸ ἀπόκρημνον νησίδιον ἐφ' οὗ ἐγείρεται τὸ φρούριον τῆς Σπιναλόγγας. Πρὸς Μ. δὲν ἔχει εἰμὴ στενήν τινα διάβασιν διὰ λέμβους, ἀνωρυχθεῖσαν ἀπὸ τοῦς Ἐνετοῦς τὸ 1526, διὰ νὰ ἀπομονώσωσι τὸ φρούριον ἀπὸ τὴν ξηράν. Ἡ εἴσοδος εἶναι πρὸς Βορ. ἡ δὲ ἀγγυροβόλησις πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ 6-7 ὄργυων βάθος, εἰς πυθμένα ἐκ λεπτιῆς ἄμμου. Τὸ ἐκ 4. ὄργυων βάθος τοῦ λιμένος χωρίζεται ἀπὸ ἀβαθῆ κοιτίδα μὴ ἔχουσαν εἰμὴ 2 μόνον ὄργυων βάθος, ἔχει δὲ καὶ ὕδατα μόνον ὑπόβλυχα· ἡ ἐν τῷ κόλπῳ πλευρὰ τῆς χερσονήσου αὐτῆς εἶναι ἀρκούντως ἀπότομος καὶ σχηματίζει δύο γωνίας, τὴν πρὸς Μεσημβρίαν, προφυλαττομένην ἀρκούντες ἀπὸ τὸ νησίδιον καλούμενον Κ ο λ ο κ υ ν θ ι ἄ καὶ βαθεῖαν, αἱ εἴσοδοι ὅμως αὐτῆς εἶναι στεναὶ καὶ ἀβαθεῖς.

Πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Σπιναλόγγας εἶναι ὁ λιμὴν τοῦ Π ὁ ρ ο υ, διαχωριζόμενος μόνον ἀπὸ τινα χαμηλὸν Ἴσθμόν· οὗτος εἶναι ὁ μόνος πρὸς Ἀνατ. τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Σούδας, λιμὴν ἐν ᾧ δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ στόλος, καὶ παραχειμῶσι προπεφυλαγμένος ἐπίσης καὶ ἀπὸ τοῦς Βορ. καὶ Βορειανατολικούς ἀνέμους. Ὁ πυθμὴν αὐτοῦ εἶναι λασπώδης ἔχων 15-20 ὄργυων βάθος· καίτοι δὲ ἀνοικτός ἀπὸ τὸ Μεσημβρινοανατολικὸν μέρος οὐδεὶς φόβος ἐκ τοῦ μέρους αὐτοῦ ὑπάρχει, διότι ὁ ἀήρ καὶ ἡ θάλασσα ἐξασθενεῖ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μ ε ρ α μ -

έλου, τὸ δὲ βαρόμετρον προαναγγέλλει τὴν τροπὴν
τοῦ ἀνέμου ἀπὸ Βόρ. εἰς Μεσημβρινόν.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ [πιν 36.]

Πρὸς Μ. ὑπάρχει ὁ λιμὴν τοῦ Ἀγίου Νικολάου,
που ἐφορτώνοντο τὰ ἐλαία τοῦ Μεραμπέλου ἐπὶ Ἐνε-
τῶν, ἐγκατελείφθη ὁμῶς ὀλοτελῶς ἀπὸ τοὺς Τούρκους
μετὰ τὴν κατάκτησιν. Περιορίζεται δὲ ἀπὸ Δυσμῶν ὑπὸ
δύω ὁμωύμων νησιδίων καὶ ἀπὸ Μ. ὑπὸ τῆς χαμηλῆς
Χερσονήσου, τῆς ἀποληγούσης διὰ τοῦ βράχου, ἐφ'
οὗ ἐγείρεται τὸ φρούριον τοῦ Μεραμπέλου· τὸ βάθος
αὐτοῦ εἶναι ἑξὲς ὀργυῶν. Πρὸς τὴν Μεσημβρινοδυτι-
κὴν γωνίαν τοῦ Κόλπου εἶναι ἡ ἀρχαία Μινώα τῶν
Λυκτίων, ἴσως ὁ λιμὴν τῶν Ἐνετῶν, Π α χ εῖ α Ἀμ-
μος, πλησίον τῆς ἀφθόου πηγῆς τοῦ Ἰ σ τ ρ ο ν ο ς.
Πρὸς τὴν Μεσημβρινοανατολικὴν γωνίαν εἶναι ὁ ὄρ-
μος καὶ τὸ νησιδίον Κ ο υ ν ῖ τ ι α, ἴσως ἡ ἀρχαία
Κ ά μ η ρ ο ς· ἐπὶ τῆς Μ. Α. ὄχθης τὸ νησιδίον Ψ ε ῖ-
ρ α, προφυλάττει τὸν βαθὺν ὄρμον τοῦ Κ α θ ο υ σ ῖ ο υ,
ὅπου ἦν ἡ ἀρχαία Ὀλυρος. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων
μυχῶν, ὑπάρχει καὶ ἡ κάτωθεν τοῦ Ἐνετικοῦ φρουρίου
Λ ε ο π έ τ ρ ο υ [πιν. 37] ἀγκάλῃ, ἡ ἀρχαία Ἀσσορ.

Ὁ λιμὴν τοῦ Ἀγίου Νικολάου, προτιμᾶται πάντοτε
ὡς καὶ ἐπὶ Ἐνετῶν, τῆς Σπιναλόγγας, ἀπὸ τοὺς ἐμπό-
ρευς τῶν μερῶν ἐκείνων τῆς Κρήτης, καὶ ἀπὸ τοὺς τα-
ξειδεύοντας πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Εἰς τὴν πρὸς Βορρᾶν
εἰσοδὸν αὐτοῦ ὑπάρχει ὕφαλος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὀφείλει
νὰ προσέχη τις εἰσερχόμενος. Εἰς τὴν πρὸς Μ. αὐτοῦ
κοιλιάδα εἶναι τὸ μόνον μέρος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Με-

ραμπέλου, ὅθεν δύναται τις ν' ἀρξέυθῃ, σκάπτων ἐν μέτρον βάθος ἐπὶ τῆς κοίτης ξηροῦ τινὸς ρύακος, μέτρα μόνον ὀλίγα ἀπέχοντος ἐκ τῆς θαλάσσης.

Τὸ ἀκρωτήριον Φανερωμένην εἶναι μικρὸν στενὸν καὶ ἀπότομον ὄροπέδιον, ἐκτεινόμενον Βορειανατολικῶς καὶ διαχωρίζον τὸν πρὸς δυσμὰς ὄρμον ἀπὸ τὸν τῆς ὀμωνύμου Μονῆς, περιορίζεται ἰε ἀπὸ Ἀνατ. ἀπὸ τὸ τρίγωνον ὄροπέδιον, τοῦ ἀκρωτηρίου Σιτείας [38. πίν.]

ΛΙΜΗΝ ΣΙΤΕΙΑΣ

Ἡ ὀλιμὴν τῆς Σιτείας ἐμπεριλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ ὀμωνύμου ἀκρωτηρίου, καὶ τῆς ἄκρας Μαυρομουρίειναι δὲ μικρὸς καὶ περιορισμένος διὰ κλιτυῶν καὶ ἀποτόμων βράχων· εἰς δὲ τὸ βάθος αὐτοῦ διὰ παραλίας ἐν ἧ ἀπολήγουσι τὰ τελευταῖα πλάγια τοῦ ὄροπέδιου Δρυζές. Κάτωθεν τῆς ἐν Σιτεία Ἐνετικῆς πόλεως, καὶ πρὸς τὴν Μεσημβρινοδυτικὴν αὐτῆς γωνίαν εἶναι ὀλιμὴν Μαγαζιά, λεγόμενος, μὲ πηγὴν ὕδατος ἀξιολόγου, ἐπισκεπτόμενος μόνον ἀπὸ τοὺς ἀκτοπλοοῦντας κατὰ τὸ ἔαρ. Πρὸς Ἀν. τοῦ στόμιου σώζονται ἑρείπια τῆς ἀρχαίας Ἐτείας, ἀντικρὺ δὲ τοῦ λιμένος κεῖνται αἱ Διονυσιάδες, (περὶ ὧν εἰς τὸν οἰκείον τόπον θέλομεν λαλήσει), τὰς ὁποίας, δύναται τις νὰ περιπλεύσῃ ἀσφαλῶς πολλὰ πλησίον. Ἡ πρὸς ἀγγυροβόλησιν θέσις τῆς Σιτείας εἶναι ἐμπροσθεν τῶν ἑρείπιων τοῦ φρουρίου, διὰ μικρὰ πλοῖα, ἀπώτερῳ δὲ τῆς θέσεως ταύτης 240 ὀργυῶς ἐπὶ 6—7 ὀργυῶν βάθος, διὰ τὰ μεγάλα.

Ὁ λιμὴν οὗτος ἐκτείνεται Βορειανατολικῶς διὰ τοῦ μετρίως ὑψουμένου ἀκρωτηρίου Σίδερον, εἶναι δὲ κρημνώδης καὶ μέχρι πυθμένος ἀπότομος πρὸς τὸ βορειοδυτικόν, διὰ τῶν λιμένων Τέντα καὶ Κυριαμάδη, τοὺς ὁποίους ἰσθμοὶ, ἔχοντες μέτρα τινα ὕψος, καὶ 40—60 μέτρων μῆκος, διαχωρίζουσιν ἀπὸ ἄλλους λιμένας ἀβαθεστέρους ἐπὶ τῆς Μεσημβριονατολικῆς αὐτοῦ πλευρᾶς. Τὸ ἄκρον αὐτοῦ σχηματιζόμενον ἀπὸ ἓν ὄρος κωνοειδές, ὑψηλότερον τῶν προηγηθέντων ὄροπεδίων, περικυκλοῦται ἀπὸ σκοπέλους λίαν ἐπικινδύνους ἐξ ὧν τινὲς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ὅθεν ὀφείλει τις ν' ἀπομακρύνηται περιπλέων αὐτοῦς 1—2 μιλίων ἀπόστασιν· εἰς τὸ Βορειανατολικόν ἄκρον εἶναι ἡ μικρὰ ἀγκάλη τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, μὲ μίαν μικρὰν ἐκκλησίαν καὶ πηγὴν ὕδατος. Πρὸς Ἄν. ὑπάρχει τὸ νησίδιον Ἐλασσα, ἐπὶ τῆς Μεσημ. ὄχθης τοῦ ὁποίου ὑπάρχει μικρὰ ἀγκάλη καὶ πηγὴ ὕδατος, ὡς λέγουσιν, ἀφθονος· εἶναι δὲ ὁ πορθμὸς ἀρκούντως βαθὺς καὶ ἀκίνδυνος, ὥστε καὶ μεγάλα πλοῖα δύνανται νὰ διαβῶσι μεταξὺ τοῦ νησιδίου αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Σίδερον, διὰ νὰ εἰσέλθωσιν, εἰς τὸν λιμένα τοῦ Παλαιοκάστρου· μεταξὺ ὅμως τῶν Διονυσιάδων καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Σίδερον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πορθμοῦ ὑπάρχει ὕφαλος λίαν ἐπικινδύνος, καθόσον καλύπτεται ἀπὸ τριῶν ὡς ἔγγιστα μέτρων ὕδαρ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μεγάλως ὀφείλει ὁ διερχόμενος νὰ προσέχη τὴν ὕφαλον ταύτην ὠνόμασεν ὁ ἄσκνος ἐκδότης τοῦ νεωτέρου ὑδρογραφικοῦ χάρτου τῆς Κρήτης Ἁγγλος Κ. Τ. Sprat σπιτ-φάτερ spiltfier» ὄνομα τοῦ πλοίου του.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΟΝ

Ὁ κόλπος τοῦ παλαιοκάστρου ἔμπεριέχει δύο ὄρμους, τὸν μὲν ὀνομαζόμενον Βαγί, ἡμῖσι μίλιον ἀπέχοντα ἐνὸς μέλανος βράχου, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου δύναται νὰ προφυλαχθῆ ἐν πλοῖον ἐπὶ 12—17 ὄργυων βάθος τὸ καλοκαίριον ἀπὸ τοὺς Βορείους καὶ ἐτησίας ἀνέμους· τὸν δὲ Κοιυρεμένον πρὸς Ἄρκτον τῶν Γράδων, ὅπου καὶ τὸν χειμῶνα εὐναταί τις ν' ἀσφαλίσθῃ ἀπὸ τοὺς Μεσ. ἀνέμους, ἔχοντα 9—10 ὄργυων, βάθος. Εἰς δὲ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τοῦ παλαιοκάστρου ὑπάρχει πηγὴ ὕδατος ἀρίστου μνημονευομένη ἤδη ἀπὸ τὸ 1651 ὑπὸ τοῦ Βichini. Ὁ λιμὴν τοῦ Παλαιοκάστρου περιορίζεται ἀπὸ τὴν πρὸς Δ. χαμηλὴν μὲν ἀλλ' ἀπότομον ὄχθην τοῦ Ἀκρωτηρίου Μεσημβρινῶς δὲ ἀπὸ τὴν μικρὰν Χερσόνησον τοῦ Ἀκρωτηρίου Πλακιᾶ· πρὸς ἄρκτον δὲ εἶναι ἡ Ἐρημόπολις, ἡ ἀρχαία Ἀρσηνὴ, πλησίον δὲ τῆς Μεσημβρινοδοτικῆς ἀγκάλῃς εἶναι ὁ ὑπεράνω τοῦ Παλαιοκάστρου ἐρυθρὸς λόφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σῶζονται τὰ εἰρεῖπια τοῦ ἀρχαίου Γραμνίου· ἀπέναντι δὲ τοῦ λόφου ὁ σκόπελος Φλάσσας, καὶ κατόπιν τὸ νησίδιον Γράδεσ. Μικρὸν ὄροπέδιον λίαν χαμηλὸν, ἔκτεινόμενον βορειοανατολικῶς καὶ μηκυνόμενον διὰ γλώσσης στενῆς καὶ μακρᾶς, διαχωρίζει τὸν βυθὸν τοῦ λιμένος εἰς δύο σχεδὸν ἴσα μέρη· ἡ καλλητέρα πρὸς ἀγγυροβόλησιν θέσις εἶναι ἡ μεταξὺ τοῦ λόφου ἐπὶ 13 ὄργυων βάθους ἢ ὑπὸ τὸ νησίδιον τῶν Γράδων ἐπὶ 10—15 ὄργυων· δὲν εἶναι ὅμως ἀσφαλῆς εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὅταν πνέῃ Βορειοανατολικὸς Ἄνεμος.

ΣΟΛΟΜΩΝ Η ΠΛΑΚΙΑΣ. (ΣΑΛΜΟΝΗ ΤΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ).

Τὸ ἀκρωτήριον Πλακιάς, ἢ Σολομών κατά τοὺς ναυτιλλομένους, ἐκτείνεται πρὸς Ἄνατ. καὶ ἀπολήγει διὰ μιᾶς λευκῆς χερσονήσου χαμηλοτάτης, μηκυνομένης τοσοῦτον βορειονατολικῶς, ὥστε πολλάκις ἐκλαμβάνεται ὡς κεχωρισμένον νησίδιον.

Ἡ πρὸς Ν. αὐτοῦ πλευρὰ σχηματίζεται ἀπὸ ὑψηλῆς κλιτύας (πλάγια) καὶ κρημνούς, τεσσάρων παρακειμένων ἀλλήλοις σκοπέλων, καλουμένων Κ ο υ φ ο ν ῆ σ ι α· εἰς τὴν πλευρὰν αὐτὴν ἐξακολουθεῖ ἡ ἐκτεταμένη παραλία τῶν Χ α ρ ο υ π ι ῶ ν· περιορίζεται δὲ ἀπὸ Δ. ἀπὸ τὴν χαμηλὴν παραλίαν τοῦ ἀκρωτηρίου Ζάκρου (41 πίν.) ὅπου ὑπάρχει μόνον 10 ὀργυῶν βάθος· ὑπάρχει δὲ καὶ μικρά τις ἀγκάλη πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ῥύακος τῶν Χ α ρ ο υ π ι ῶ ν καὶ ὄρμος, ἀλλ' εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τοὺς καταπίπτοντας ἐκ τῶν ὀρέων ἀνέμους τῆς ξηρᾶς· ἀπὸ τὴν Μεσημέρ. εἶναι ἡ παραλία τοῦ Κ ά τ ω Ζ ά κ ρ ο υ (ἡ ἀρχαία Ἰ τανος) ἐμπροσθεν τῆς ὁποίας δύναται τις ἐν ἀνάγκῃ ν' ἀράξῃ ἐπὶ 10—12 ὀργυῶν βάθος. Κατόπιν τοῦ ἀκρωτηρίου Ζάκρου, πρὸς τὴν ἀρχομένην ἤδη μεσημέρ. πλευρὰν, ἀπαντᾶται τὸ νησίδιον Ἄ μ η γ δ ά λ ι· κατόπιν δ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἰδίαν σχεδὸν γραμμὴν καὶ ἀπόστασιν ἐκ τῆς ξηρᾶς, εἶναι οἱ δύο ὑψηλοὶ καὶ σχεδὸν κάθετοι σκόπελοι Ἰ π π ο ι (ἢ Cavalli): καλούμενοι, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν λιμένα Ἀμάτου, τὴν ἀρχαίαν Ἀμπελον· ἐνταῦθα ὑπάρχει καὶ τὸ νησίδιον Κ ο ῦ μ η τ α, ἐμπροσθεν τῆς ἀγκάλης τοῦ Λιβαρίου. Ὅλαι

αἱ σχεδὸν ἔρημοι αὐταὶ παραλίαι ἐπισκέπτονται σπανιότατα, διότι εἶναι ἐπικίνδunami καὶ ἰδίως ὅταν πνέουσιν ἀνατ. ἄνεμοι. Οἱ Ἑνετοὶ διέκρινον τὸν Ξερόκαμπον (πιν. 42.) ἀπὸ τὰ Γκούζερα (πιν. 43.) ὅπου ὑπάρχουσι πηγαὶ ὕδατος ἀφθονοτάτου· πρὸς Βορ. τῶν Ἰππων δύνανται ν' ἀράξωσι πλοῖα ἐπὶ 12—15 ὀργυῶν βάθος· 1 | 2 μίλιον μακρὰν ἀπὸ τὴν ὄχθην· ὅταν ὁμως ἐπικρατοῦσι Βορ. ἄνεμοι καταπίπτουσι βιαιῶς καὶ ἐξαπὴνης ἐκ τῶν βουνῶν, ὥστε κινδυνεύει πᾶν πλοῖον ἐὰν πλησιάσῃ ἐγγύτερον τῶν 5—4 μιλίων, καθὼς καὶ εἰς ὅλην τὴν πλευρὰν ἐκείνην μέχρι τῆς Ἱεραπέτρου, καθὼς καὶ ἂν ἀποπειραθῇ νὰ διέλθῃ ἀπὸ τὸ Βορ. μέρος τῶν Κ ο υ φ ο ν η σ ί ω ν.

ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ ΠΛΕΥΡΑ.

Τὸ ἀκρωτήριο Κ α τ ι α λ ί κ ι, μὲ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἡ Μεσημβρ. τῆς Κρήτης πλευρὰ, παριστᾷ μέγαν καὶ ὑψηλὸν ὄγγον, πίπτοντα κχτὰ κάθετον εἰς τὴν θάλασσαν· προχωρεῖ δ' ὀλίγον ἀντικρὺ τῶν χαμηλῶν καὶ ὑπολευκῶν Κ ο υ φ ο ν η σ ί ω ν, χωριζόμενον ἀπ' αὐτῶν ὑπὸ βαθυτάτου πορθμοῦ· πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ ἐκτεταμένη παραλία, καλουμένη «Μακρὺς Γ ι α λ ὸ ς» ἔχουσα πλάγια κρημνώδη καὶ περιοριζομένη ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν ἀκρωτήριο Κ α λ ὸ ν Ὀ ρ ο ς, καὶ τὴν ἄκραν τοῦ Τ ρ ά χ η λ α πρὸς Δυσμὰς. Ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Π η λ α λ ῆ μ α τ α, ὅπου ὑπάρχει ἄριστον ὕωρ, ἡ ὄχθη εἶναι σχεδὸν εὐθεῖα ἀρχομένη νὰ ὑψοῦται βαθμηδόν, καὶ περιοριζομένη ὑπὸ πλήθους μικρῶν σκοπέλων, μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου

Περὶ στέρρα, ὀπισθεν τοῦ ὁποίου ἐγείρονται αἱ ἀπότομοι κλιτύς τῶν βουνῶν τῆς Σιτείας, πλησιάζουσαι μᾶλλον εἰς τὰ Γιούτζερα. Εὐρίσκει δέ τις ἐπίσης ἄριστον ὕδωρ εἰς τὸν ρύακα τῆς Ἀγίας Φωτιᾶς, πρὸς Βορρᾶν τοῦ μεγαλητέρου καὶ μᾶλλον ἀπωτέρου ἐκ τῆς ὄχθης σκοπέλου, καλουμένου «Νησιτῆς Φωτιᾶς.»

ΙΕΡΑΠΕΤΡΟΣ (44. πιν).

Ἡ Ἱεράπετρος ἢ Ἱεράπυτνα, περικυκλοῦται ἀπὸ ἀμμώδη τινα πεδιάδα περιοριζομένην, ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ συγκοινωνοῦσαν διὰ τῆς καιλάος τῆς Ἐπισκοπῆς μετὰ τὸν ἀντικρύζοντα πρὸς Βορρᾶν κείμενον κόλπον τοῦ Μεραμπέλου κατὰ τὴν Παχεϊαν ἄμμον, ἢ Σίσση. Τὸ φρούριον τῆς Ἱεραπέτρου κεῖται ἐπὶ τινος ἐξέχοντος ὀμαλοῦ βράχου, πρὸς Ἀνατ. τοῦ ὁποίου ὑπάρχει μικρὸς λιμενίσκος τεχνητός, ἀλλὰ δυσπρόσητος, ἕνεκα τῶν ἀπογέων Βορειοδυτικῶν ἀνέμων. Ἐμπροσθεν τοῦ φρουρίου ὑπάρχει ὄρμος ἐξαίρετος διὰ τοὺς Βορειανατολικούς καὶ Βορειοδυτικούς ἀνέμους, σχηματιζόμενος διὰ μιᾶς προκυπτούσης κάτωθεν τοῦ πρὸς Ἀνατ. τοῦ φρ. ποταμοῦ, γλώσσης καὶ ἄλλης μακρυτέρας Μ. Δ. αὐτοῦ, ἔχων βάθος 10 — 15 ὀργυῶν καὶ πυθμένα ἐκ λεπτῆς ἄμμου· ὁ μνησθεὶς πρὸς Ἀν. τοῦ φρουρίου ρύαξ ἢ ποταμός, διακρίνεται ἀπὸ τοὺς κειμένους εἰς τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ μέλανας βράχους καὶ ἔχει πόσιμον ὕδωρ· ὀλίγον δὲ ἀνωτέρω τῶν ἐκβοῶν αὐτοῦ, πλησίον ἐρειπίου τινὸς ὑπάρχει δεξαμενὴ ἔχουσα ὕδωρ ἀξιόλογον, προερχό-

μένον ἐκ πηγῆς ἀφθονοτάτης. Δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κ α λ ὅ γ η ρ ο ς» λίαν ἐπικίνδυνον ὕφαλον ἐκτεινομένην ἐν ὧς ἔγγιστα μίλιον πέραν τῆς Ἱεραπέτρου πρὸς τὴν θάλασσαν.

ΓΑΙΔΟΥΡΟΝΗΣΙΑ.

Ἀντικρὺ τοῦ φρουρίου τῆς Ἱεραπέτρου ὑπάρχει τὸ Γαΐδουρονήσιον ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ὅμως αὐτοῦ ἐκ τῆς ξηρᾶς ἀποστάσεως, μικρὸν μόνον συντελεῖ εἰς τὸν νὰ μετριάξῃ τὴν ὄρμην τῶν ἐκ τῶν Μεσημ. ἀνέμων ἐγειρομένων κυμάτων ἤμισυ δὲ μίλιον πρὸς Βορ. αὐτοῦ ἐπὶ 10 —12 ὀργυῶν βάθος προφυλάττεται τις ἀπὸ τοὺς Μεσημ. καὶ Μεσημβρινοανατολικούς ἀνέμους· ἡ ἀσφαλεστέρα ὅμως θέσις τοῦ νὰ καταφύγῃ πλοῖον καὶ νὰ ἀγγυροβολήτῃ ἐπὶ 8 ὀργυῶν βάθους, εἶναι 400 ὀργυᾶς μακρὰν Βορειανατολικῶς, ἀπὸ τὸ Βορειανατολικὸν ἄκρον πλησίον τοῦ νησιδίου Μ α - κ ρ ο ν ἤ σ ι, καλουμένου, διότι ἐκεῖθεν δύναται τις εὐκόλως ν' ἀνοιχθῇ εἰς τὸ πέλαγος ὅταν πνεύσωσι Βόρειοι καὶ Βορειοδυτικοὶ ἀνεμοί.

Ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Σ τ ὀ μ ι ο ν (κατὰ τὴν Μ. πλευρὰν) ἕως εἰς τὸ Γκούτζερων, οἱ γεώλοφοι τῶν ὑψηλῶν τοῦ Λασιθίου Βουνῶν χαμηλώνουσιν ἀνεπαισθήτως καὶ δὲν παριστῶσι βραχέδη μέρη παρὰ μόνον εἰς τὸ ἀκρωτήριο Θ ε ὄ φ ι λ ο ς· ἡ ἔρημος αὐτοῦ παραλία σχηματίζεται ἀπὸ μεγάλας ἀγκάλας ἀβαθεῖς περιοριζομένας ἀπὸ πληθὺν σκοπέλων εἰς τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης ἢ καὶ ἀνωτέρω· οἱ Ἑνετοὶ φαίνεται μετεχειρίζοντο τὰς παραλίας Μ ῦ ρ τ ο υ (πιν. 45) καὶ

Δέρματος (πιν. 46) (Ἀναποδαρίου) (πιν 46)
καὶ Σουτζούρου (ἴσως ἡ ἀρχαία Πρίανσος)· καὶ
εἰς τὸ Ἄρβη δὲ σώζονται ἐρείπια ἀρχαιοτήτων.

ΚΟΦΙΝΟΣ.

Τὸ τραχύ καὶ πετρῶδες ὄρος τοῦ Κωφίνου
τῆς Μεσαρᾶς, ἡ κωνοειδῆς κορυφή τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ
σημεῖον τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς πλευρᾶς ἐκείνης,
σχηματίζει ἔρημον καὶ ἐκτεταμένην παραλίαν καὶ
κόλπον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπότομον, εἶναι δὲ ἡ πλείο-
νας ἀποτόμους κλιτύας καὶ βράχους ἔχουσα πλευρὰ
τῆς Κρήτης. Τὰ ἀκρωτήρια Ἀλήκευρα καὶ Τρί-
καλα εἶναι τὰ μᾶλλον ἐξέχοντα ἐν αὐτῇ. Τὸ ὀλίγον
ἀποτέρω τοῦ Κωφίνου ἀκρωτήριο Κεφάλαια εἶναι
μικρὸν πετρῶδες καὶ χαμηλὸν ὄροπέδιον σχῆμα κοιμη-
μένου λέοντος ἔχον, ἐξ οὗ φέρει καὶ τὸ ὄνομα λέων·
ἐννοῦται δὲ κατὰ τὴν βᾶσιν αὐτοῦ μὲ ὑψηλὴν τινα ἐπι-
φάνειαν κάθετον, διὰ μιᾶς γλώσσης χαμηλοτάτης
πρὸς τὴν Ἀν. αὐτοῦ ὄχθην, ἣτο δὲ ἡ Ληθύνη, εἰς
τῶν δύο λιμένων τῆς Γορτύνης.

Ὁ Κεράτιος κόλπος ἐμπεριέχει ὄρμον εὐρύ-
χωρον, ἀλλ' ἀπροφύλακτον ἀπὸ τὸν δυτικὸν ἄνεμον,
ὁ δὲ ἐν τῷ κόλπῳ Τζυτσούρου (48 πιν.) ὄρμος ἔχων
7—10 ὀργυῶν βάθος καὶ 1|4 μιλίου ἀπέχων ἀπὸ
τὸν βαθὺν πορθμὸν, δίδει ἀφορμὴν εἰς τὰ ρεύματα,
τὸ δὲ ὕδωρ αὐτοῦ εἶναι ἄριστον καθὼς καὶ τὸ τοῦ
Ἀναποδαρίου ποταμοῦ, πρὸς Δυσμᾶς τοῦ ὁ-
ποίου δύναται τις νὰ προμηθευθῇ καὶ ξυλείαν ἀπὸ τὰ
πλάγια τῶν βουνῶν.

ΚΑΛΟΙ ΛΙΜΕΝΕΣ. (πιν. 47)

Τρία νησιδία, καλοὶ λιμένες, ὀνομαζόμενα κείμενα πρὸς Δυσμὰς τῆς ἀρχαίας Λασέας καὶ τῶν εἰρημένων ἀνωτέρω δύο λιμένων τῆς Γορτυνίας, ὀνομαζόμενα Τράφος, Μεγάλονησι καὶ Παπαδόπλακα, σχηματίζουσι τὸν ὁμώνυμον λιμένα, περιλαμβάνοντα 6—8 πλοῖα ἐπὶ 15 ὄργυων βάθους ἀμμάδους, ἢ πετρώδους, εἰς ἕκαστον δὲ ἄκρον μὲ μίαν ἄγγυραν ἐπὶ 7—8 ὄργυων βάθος εἰς πυθμένα λασπῶδους ἄμμου· ἐπίσης δύναται ν' ἀράξη πρὸς Ἀν. τῶν νησιδίων ἐπὶ 10—20 ὄργυων βάθος, ὅταν πνέωσιν οἱ Βορ. ἢ Δ. ἄνεμοι, ἀλλ' ὀφείλει τις νὰ προσέχη ἀπὸ μίαν ὑφαλον προκύπτουσαν ἀπὸ τινα τρίγωνον βράχον, πρὸς δυσμὰς τοῦ ὁποίου δύναται τις ν' ἀρδευθῆ μεγάλην ποσότητα ἀρίστου ὕδατος, σκάπτων 11|2 μέτρον βάθους, ἕως 10 μέτρα μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἐν τινι ρύακι πρὸς Βορ. τοῦ τρίτου νησιδίου, ὁ, περ δὲν εἶναι εἰμὴ βράχος τις ἐπιμήκης καὶ ὑπὸ λευκός, ὅστις ἐχρησίμευσεν εἰς καταφύγιον τῶν χριστιανῶν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 (Ἴδε ἐντέλει περὶ τῆς παθούσης ἐνπαῦθα Ἀγγλικῆς φρεγάτας τὸ 1827 ἀπὸ τοῦς Κρήτας) εὐρίσκειται ἐπίσης ὀλίγον ὕδωρ, ἐπὶ δὲ τοῦ μεσαίου τῶν νησιδίων αὐτῶν σώζονται καὶ τὰ ἐρείπια ἐνὸς χωρίου.

Τὸ ἄκρον τῆς προηγηθείσης σειράς ἀπολήγει Μ. Δ. διὰ κλιτυῶν ἀποτόμων, πρὸ τῶν ὁποίων ὑπάρχει χερσόπητος στρογγυλευομένη ἀνεπαισθήτως κατὰ τὴν κορυφὴν, λίαν ἀποτόμως πρὸς τὴν γραμμὴν τῆς ἐνώσεώς της, ἣτις μακρόθεν ἐκλαμβάνεται ὡς νησιδίου

τοῦτο δὲ εἶναι τὸ ἀκρωτήριον **Μάταλα** τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου προχωρεῖ Μεσημ. Δυτικῶς.

ΜΑΤΑΛΑ

Τὸ πλατυνόμενον ἄκρον ἀπὸ τὴν σειρὰν καὶ τὴν παραλίαν τῆς Μεσαρᾶς, σχηματίζει τὴν Ἀνατ. παραλίαν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, τοῦ ὁποίου ἡ δυτικὴ παραλία ὑψουμένη κατὰ τι Β. Δ. σχηματίζεται ἀπὸ τὰς Κιλτίας **Βουβάλα** καὶ **Σιδερωτὰ** μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου **Ἁγίου Παύλου**. (Μέλισσα). Πρὸς Βορ. τοῦ ἀκρωτηρίου **Μάταλα** ἢ **Λίτινες**, ὁ κόλπος τῆς Μεσαρᾶς περιορίζεται κατὰ μὲν τὸ ἥμισυ ἀπὸ σκοπέλους λευκοὺς καὶ χαμηλοὺς· κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἀπὸ παραλίαν χαμηλὴν, ἐπειδὴ δὲ ὁ πυθμὴν εἶναι ἀπὸ καθαρὰν ἄμμον οὐδαμοῦ δύναται τις ν' ἀράξη οὐδὲ τὸ καλοκαίριον, δύναται δὲ ν' ἀρδευθῆ ὕδωρ ἀπὸ τὸν ἐκεῖσε ρέοντα **Γέρω-ποταμὸν** (Ληθαῖον).

Ἡ περαιτέρω δὲ πρὸς Δυσμὰς Μ. πλευρὰ, παριστᾷ ψαλιδίσιματὰ ἢ μυχοὺς σχηματίζοντας διαφόρους λαίμους ποικίλους, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει καὶ μικρὸν ρύακκ ὕδατος ἀρίστου· τὰ **Μάταλα** (ἀρχ. **Μέταλλον**) κάτωθεν τοῦ χωρίου **Πιτσιδία** εἶναι ὄρμος ἐπισκεπτόμενος ἅπὸ τοὺς Σφρακκίωτας, οἵτινες ἀνταλλάσσουν ἐκεῖ μὲ τοὺς δημητριακοὺς καρποὺς τῆς Μεσαρᾶς, τοὺς ὁποίους δὲν παράγει ἀρθήνους ἢ ἐπυχρία των, μὲ τὴν ξυλείαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Σφρακκίων (Ἀράδενος)· ἡ ἀμμώδης αὐτῶν παραλία ὑπῆρχε πλούσιος ἐπὶ Ἑνετῶν καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος.

ΑΓΙΟΣ ΓΑΛΗΝΗΣ.

Ὁ Ἅγιος Γαλήνης, ἡ ἀρχαία Σούλια, εἰς τὸ στόμιον τῆς φάραγγος Πλατύς, εἶναι ὁ κυρίως λιμὴν τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου, ἔχει ἀξιόλογον ὕδωρ· ὀλίγον βαθύτερα πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐν τῷ μέσῳ γραμμῆς ἐνούσης τὰ ἀκρωτήρια Ἅγιον Παῦλον καὶ Μάταλα, ὑπάρχουσι δύο νησίδια καλούμενα Πάξιμάδια, τὰ ὁποῖα δύναται τις ἀκινδύνως νὰ πλησιάσῃ, ἀλλ' ὁ κόλπος οὗτος δὲν ἐπισκέπτεται συνεχῶς καὶ εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ παραμείνη τις ἐκεῖσε πνεόντων Μ. Δ. ἀνέμων.

ΜΕΛΙΣΣΑ.

Ἡ ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Ἅγιος Παῦλος μέχρι Σφακίων πλευρὰ σχηματίζεται ἀπὸ τὴν χαμηλὴν ὄρεινὴν γραμμὴν τοῦ Πρέβελη κάτωθεν τοῦ ὄρους Κρυονερίτη καὶ τῶν πρὸς Ἀν. ἀπότομων κλιτυῶν τῶν λευκῶν ὄρεων, μηχανομένη διὰ τῆς μικρᾶς πεδιάδος τοῦ φραγγοκαστέλλου, ἣτις ἐκτεινομένη πρὸς τὴν θάλασσαν σχηματίζει τὸ ἀκρωτήριο Βάταλον καὶ ἀπολήγει εἰς τὸν λιμένα τῶν Σφακίων· εἰς τὴν πλευρὰν ταύτην ἀξία σημειώσεως εἶναι μόνον ἡ ἀγκάλη Μέλισσα, κειμένη εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ῥύακος τῶν Σακτουρίων καὶ Μύρτου· εἰς τὴν αὐτὴν παραλίαν εἶναι καὶ τὸ Δαμνόνι, καὶ ὁ Κόρακας, κάτωθεν τοῦ Ῥοδακίνου, ὅπου κατὰ πρῶτον ἀπεβίβασε τὸ Ἀρχάδιον βοθηήματα διὰ τὰς ἐπαρχίας τῆς Ῥεθύμνης μῶλις περὶ τὰ μέσα Μαρτίου 1867 τὸ ἥμισυ δι' αὐτῶν ἀπεβίβασε καὶ εἰς Μέλισσαν.

Μέχρις εκείνης τῆς ἐποχῆς ἠγόραζον τὰς πυριτοβολὰς καὶ τὰς πέτρας τῶν τουφεκίων, ἐν τουρκικὸν γρόσιον τὴν μίαν· τόσον φατριαστικὴ καὶ ἀσύνητος ἐγένετο ἡ διανομὴ τῶν στελλομένων βοθημάτων εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀπὸ τὰς δολίας ἐπιτροπὰς.

ΠΛΑΚΙΑΣ (Ἁγίου Βασιλείου)

Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν Κρύαν Βρύσιν καὶ Μύρτον καίται καὶ ἡ λιμὴν πλακιάς, εἰς ὃν δύναται τις ν' ἀράξῃ εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐγένοντο αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν ξυλανθράκων ἐπὶ Μεχμέτ Ἀλῆ· ἐπίσης δύναται τις ν' ἀράξῃ εἰς Ἀγίαν Μαρίναν, φραγκοκάστελον (πιν. 54) κατὰ τὸν Ἁγγλον Κ. Τ. Σπράτ καὶ εἰς πᾶσαν ὀχθὴν τοῦ χαμηλοῦ ἄκρου ἐφ' οὗ κείνται τὰ ἐρείπια τοῦ φραγκοκαστέλου ὅπου ὑψάλος ὀνομαζομένη Κάτω νησὶ σχηματίζει ἐν εἶδος φυσικοῦ ὄρμου.

ΣΦΑΚΙΑ ΟΡΜΟΣ ΚΑΙ ΦΡΟΥΡΙΟΝ (πιν. 55)

Ἡ μικρὰ τῶν Σφακίων παραλίχ χρησιμεύει ὡς λιμὴν διὰ τὰς λέμβους τῶν κατοίκων, προτιμοῦσι δ' αὐτὸν οἱ ἄκτοπλοοὶ κατὰ τὸ ἔαρ ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦ Λουτροῦ, σχηματίζεται δὲ ἀπὸ τὸ ἐξέχον πρὸς τὴν θάλασσαν πρὸς Ανατ. ἄκρον ἐφ' οὗ τὸ παλαιὸν φρούριον καὶ ἀπὸ τὸν πρὸς Δυσμᾶς προκύπτοντα βράχον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου εἰσὶ 3 πέτραι κεχωρισμέναι «οἱ τρεῖς βόλακες» ὀνομαζόμενοι, ὅπισθεν δὲ τοῦ βράχου αὐτοῦ Δ. Μ. ὑπάρχει ἄσθονον ὕδωρ εἰς τὴν

θάλασσαν ἐξ οὗ ἀρδεύονται οἱ κάτοικοι τοῦ ἐμπρὸς Γιάλου· διακρίνεται δὲ ἡ παραλία αὕτη ἀπὸ τῶν καθέτους καὶ ἀποτόμους κρημνοὺς τοὺς ὑψηλοτέρους ὅλης τῆς Κρήτης, εἰς τὰ χεῖλη τῶν ὁποίων ἀπολήγουσι τὰ ὄροπέδια Μουρίου καὶ Ἀνωπόλεως, εἰς τὰς βάσεις δ' αὐτῶν δεξιὰ πρὸς τὸ Λουτρὸν πλέοντες ὑπὸ τὰ κατὰ τὴν παραλίαν κύματα ἀναβλύζει ὕδωρ γλυκύτατον, ὅθεν καὶ γλυκὰ νερὰ ὀνομάζεται ἡ θέσις.

ΛΟΥΤΡΟΝ (πιν. 52)

Ἄκρα τις σχηματίζουσα μικρὰν ἀγκάλην μετὰ τινῶν μικρῶν νησιδίων χειμένων πρὸ αὐτῆς σχηματίζει τὸν λιμένα τοῦ Λουτροῦ, ὅπου ἦν ὁ ἀρχαῖος φοινικιάς (α. πιν. ὁ φοινικιάς ὁμοῦς τίθεται ἀπὸ τὸν Ἑνετὸν Γεωγράφον τῆς Κρήτης Marco Boshini εἰς τὴν πρὸς Δ. ἐτέραν τῆς ἄκρης αὐτῆς ἀγκάλην, ὅπου σήμερον εἶναι τὸ χωρίον Λιθανιά.) ὁ μόνος καθ' ὅλην τὴν παραλίαν τῶν Σφακιῶν καὶ καθ' ὅλην τὴν Μεσημβρινὴν πλευρὰν εἰς ἣν δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ ἐντελῶς πλοῖον ἐν καιρῷ χειμῶνος· οἱ Σφακιῶται διεισέρχονται εἰς αὐτὸν 15-16 μεγάλα πλοῖα ιδιόκτητα εἰς ὀθωμανικὸς ἀγκυρωρὸς διαμείνας εἰς εἰς Λουτρὸν μέχρι τοῦ χειμῶνος τοῦ 1858, ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ καταπίπτοντες ἀπὸ τὰ πλάγια ἄνεμοι ἀπὸ τὸ Β. Δ. πρὸς τὸ Β. Α. εἶναι οἱ μᾶλλον ἐπιφοβοὶ· οἱ Μ. ἄνεμοι οὐδέποτε φθάνοντες μέχρι τῶν βουνῶν φέρουσι μόνον κύματα ἐξησθενημένα, ὀφείλει δέ τις νὰ ἐέλθῃ κάλιω εἰς τὸ πρὸς Β. νησιδίων καὶ νὰ ρίψῃ

στερεάν ἄγγυραν Β. Α. ἐπὶ 15·20 ὄργυων βάθους ὁ λιμὴν τοῦ Λουτροῦ ἔχει πρὸς τὸ βάθος αὐτοῦ εἰς τὴν παραλίαν διαφόρους πηγὰς ὑποβλύχους· δύναται τις ὅμως ν' ἀρ' ευθῆ ὕδωρ ἄφθονον ἀρίστης ποιότητος προχωρῶν 1 1[2 μίλιον πρὸς Δυσμὰς καὶ σκάπτιων 1[2 μέτρον ἐν τῇ παραλίᾳ εἰς τὰς ἀνωτέρω μνησθείσας βλάσεις τῶν ὑψηλῶν κρημνῶν, τὰ γ λ υ κ ἄ ν ε ρ ἰ ᾶ· εἰς τὸ Λουτρὸν παραχειμάζουσιν οἱ Ἄνωπελίται, τὸ καλοκαίριον ὅμως τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι θερμώτατον· ἔθεν μόνον ὁ ὕγειονομικὸς ὑπάλληλος μένει ἐκεῖ καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Πρὸς Μ. δὲ τοῦ Λουτροῦ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν εὐρίσκονται τὰ νησίδια Γαῦδος καὶ Γαυδοπούλα.

ΑΓΙΑ ΡΟΥΜΕΛΗ

Ἀπὸ τὸ Λ ο υ τ ρ ὸ ν μέχρι τοῦ φρουρίου Σελίνου (πιν. 56) ἡ παραλία ἐξακολουθεῖ νὰ σχηματίζεται ἀπὸ τὰς ἀποτόμους κλιτύας ὑψηλῶν ὄρέων· καὶ τῶν ἔμπροσθεν τῆς Τ ρ υ π η τ ῆ ς (ἀρχαία Ποικίλασος) καὶ τὴν μικρὰν παραλίαν τῆς Σουΐας· καὶ τῶν πρὸς Δ. ἐκτεινομένων ἄκρων αὐτῶν· δὲν ἔχει ἐς τόπον ἀποδιβάσεως παρὰ μόνον εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ρύακος τῆς Ἀγίας Ρουμέλης (ἀρχαία Τάρρα) κειμένης πρὸς Δ. τοῦ Λουτροῦ, ὅπου δύναται ἀτμοκίνητον ἐν καλοκαίριᾳ νὰ διαμείνῃ 400 περίπου ὄργυας μακρὰν ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ρύακος.

ΣΟΥΪΑ

Δυσκολώτερον δύναταί τις νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν μι-

κοάν παραλίαν τῆς ἐρήμου σήμερον Σουίτας, ἥτις ὅμως ἄλλοτε ἦτο λιμὴν τῆς Ἐλύρου (Ροδοβάνιον).

ΑΓΙΟΣ ΚΥΡΚΟΣ

Προτιμότερον τῆς Σουίτας εἶναι ὁ Ἅγιος Κύρκος ἐν μίλιον πρὸς Δυσμάς τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ λιμένος. Τὸ μέρος αὐτὸ τῆς Μ. πλευρᾶς τῆς νήσου εἶναι τὸ ῥωμαντικώτερον, αἱ ἀπότομοι τῶν Λευκῶν ὄρεων κλισωρεῖαι, αἵτινες ἀπολήγουσι σχεδὸν καθέτως μέχρι θαλάσσης, διασχίζονται διὰ βυθυκόλπων μυχῶν τὰ δὲ μεσαῖα καὶ χαμηλότερα αὐτῶν μέρη εἶναι κατάρυττα ἀπὸ Κυπαρίσσους καὶ Πεύκους, ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ὁποίων πλημμυροῦσιν ἀνθοστεφεῖς θάμνοι.

ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΣΕΛΙΝΟΥ

Πρὸς τὸ τέλος τῆς πλευρᾶς ταύτης, ἢ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκτεινομένη χαμηλὴ καὶ μικρὰ χερσόνησος, ἐφ' ἧς σώζονται τὰ εἰρηπια τῷ Καστελίῳ Σελίνου (πιν. 56) ὑπάρχει εἰς ὄρμος εἰς ἐκάστην αὐτῆς παραλίαν ὁ πρὸς Ανατ. δὲ εἶναι προτιμητέος ὅταν πνέῃ δυνατὸς ἄνεμος ἐκ Δυσμῶν, ἂν καὶ βαθύτερος καὶ μᾶλλον ἀπότομος· ὁ πυθμὴν εἶναι ἀμμώδης μέχρι 400 ὡς ἐγγιστα ὄργυῶν ἀπὸ τὴν ὄχθην, ἔχει δὲ βῆθος 12-20 ὄργυῶν ἔμπροσθεν τοῦ ρύακος «Βλυτιᾶ», ὅστις παρέχει καὶ ἄριστον ὕδωρ, εἰς δὲ τὸν ἕτερον τὸν πρὸς Δ. δύναται τις νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τὸ χαμηλὸν ἄκρον τοῦ Τράχηλα πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ρύακος Σαρακηνοῦ τὸν πρὸς Αν. ὄρμον μετεχειρίζονται αἱ

οί Ένετοί, ἀποβιβάζοντες καθ' ἑκάστην διὰ μικρῶν πλοιαρίων τὰ πρὸς κατανάλωσιν τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς ἀναγκαῖα σιτηρὰ, καίτοι πολυπληθῆ στόλον ἔχοντες.

Τὸ ὑπόλοιπον τῆς πλευρᾶς σχηματίζεται ἀπὸ δι-
αφόρους παραλίας, καὶ τελειώνει εἰς τὸ ἀκρωτήριο
«Κριοῦ μέτωπον.»

ΚΡΙΟΥ ΜΕΤΩΠΟΝ.

Τὸ ἀκρωτήριο «Κριοῦ Μέτωπον» λαβὸν τὴν ἐπι-
νομίαν ἐκ τῆς ὁμοιότητος, ἣν ὑποτίθεται ὅτι ἔχει μὲ
Κριοῦ κεφαλὴν, προκύπτει τολμηρῶς εἰς τὴν θάλασ-
σαν διὰ κλιτιῶν ἀποτόμων· δύναται δέ τις ν' ἀγκυρο-
βολήσῃ, κατὰ τοὺς ἀνέμους, καὶ ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἀπὸ
τὴν ἄλλην αὐτοῦ παραλίαν, εἰς 10—12 ὀργυιῶν βά-
θος· ὅταν πνέωσιν Ἀνατολικοὶ καὶ Βορρῆιοδυτικοὶ
ἀνεμοί, οἱ ναυτιλούμενοι προτιμοῦν ν' ἀγκυροβολῶσι
μεταξὺ τῶν δύω, πρὸς δυσμὰς κειμένων, παραλίων σκο-
πέλων, ἀρκούντως ἀφισταμένων ἀπ' ἀλλήλων· δὲν εἶ-
ναι ὅμως οὔτε πολλὰ ὑψηλόν, οὔτε χαρακτηριστικόν-
τι ἔχει ἰδιαιτέρον, παραβαλλόμενον μὲ τὰ πρὸς ἀνατ.
ἀκρωτήρια. Μικρὸς τις μυχὸς πρὸς Δ. συχνάζομενος
ὑπὸ τῶν ἀκτοπλόων, φαίνεται ὅτι ἦν ἡ ἀρχαία Βίενος.
Μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ τῆς Ἐλαφονήσου, πε-
ριοριζομένης πρὸς Μ. ἀπὸ ὑφάλους ἐκτεινομένης εἰς
τὴν θάλασσαν ἕως ἡμισυ μίλιον, ὑπάρχει ὄρμος βχ-
θύτατος, ὃν προτιμῶσιν ἀπὸ τοὺς ὄρμους καὶ τὰς ἀκτὰς
τοῦ Σελίνου, ἐπικρατούντων Βορ. ἀνέμων, καὶ εἰς οὓς
ἀγκυροβολεῖ τις εἰς 240 ὀργυιῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς
ὄχθης ἐπὶ 8—12 ὀργυιῶν βάθους ἀμμώδους πυθμέ-
νος, ἀλλὰ μόνον κάτωθεν ἐνός χειμάρρου καταπίπτον-

τος από τινας διακρινομένους ἐκ τῆς λευκότητος αὐ-
τῶν βράχους, ἀπὸ τὰ πλάγια τῶν βουνῶν.

ΔΥΤΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ.

ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΝ ΚΟΥΤΡΙ.

Ἡ ὀλιγόκολπος δυτική πλευρὰ σχηματίζεται διὰ
τῶν ἀποτόμων κλιτιῶν τῶν ὀρέων ἕως εἰς τοὺς πρό-
ποδας τοῦ πρ. Ἡλιοῦ. Εἶναι δὲ ὑγεινὴ καὶ ὀλίγον
ἐκτεταμένη. Εἶναι ὅμως ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς Β—Δ.
καὶ Μ. ἀέμους· οἱ ἀδοθεῖς αὐτῆς ὄρμοι ἐν παρέ-
χουσιν ἀσφάλειαν, εἰμὴ μόνον εἰς μικρὰ πλοῖα, καὶ
ὡς ἐκ τούτου τὸ 1842, ἢ 1843 ἐναυάγησεν ἐκεῖσε ἐν
γαλλικὸν ἐμπορικὸν πλοῖον. Τὰ πρὸς ἀγκυροβόλησιν
ἀσφιλέστερα μέρη τῆς δυτ. πλευρᾶς εἶναι τὸ πλησί-
ον τῆς Ἐλαφοννήσου μικρὸν νησίδιον, ἐγγίζον πρὸς
Μ. τὸ ἀκρωτήριον, «Ἁγ. Μάμας,» καὶ ἀντικρὺ τοῦ
χωρίου «Σφοινάρι.» Ἐνθα ἦν τῶν ἀρχαίων τὸ Ἰνα-
χώριον, (ἐξ οὗ τὰ ἐννέα χωργιά,) ἢ Ῥαμνὴ καὶ ἡ
Χερσόνησος.

Ἡ δὲ πέραν τοῦ Πρ. Ἡλιοῦ πλευρὰ ἐξακολουθεῖ
οὔσα τῆς αὐτῆς πλοῖμότητος, σχηματιζομένη διὰ τῆς
ἀμμώδους παραλίας τῆς «Ἀκτῆς,» (ὅπου ἦν ἡ ἀρχαία
Φαλάσαρνα,) καὶ οἱ μεγάλοι κρημνοὶ (τῆς χεσμένης
τὰ κρημνὰ λεγόμενα) τοῦ ἀκρωτηρίου Γραμβούσης.

ΚΟΥΤΡΙ.

Πρὸς Μ. τοῦ ἀκρωτηρίου Κουτρί ὑπάρχει τελευταί-
ον ὀλιμὴν τῆς «Ἀκτῆς,» περιοριζόμενος βορραιοδυτι-
κῶς ἀπὸ τὸ νησίδιον «Πεταλίδα,» ὅπου ἀράζει τις ἐπὶ
12 ὀργυιῶν βάθους μεταξὺ τῶν Σκοπέλων. Δύναται
δὲ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς πλοῖα, ἅτινα εἰσπλέοντα εἰς τὸ

Ἄρχιπέλαγος ἤθελον ἀπαντήσῃ βίαιον ἀρκτικὸν ἄνεμον, ἢ δὲν ἤθελον δυνηθῆ νὰ πιάσωσιν εἰς τὴν Ἐλαφόννησον, ἢ εἰς τὸ Καστέλι τῆς Σελήνου.

Τὰ νησιῖδα τῆς « Ἀκτῆς » εἶναι τὰ Πρασοννήσια, σχηματίζοντα λιμένα πρὸς τὴν Μ. ὄχθην τῆς παραλίας καὶ τὸ Μεγαλονήσι. Πρὸς Β. δὲ εἰς ἰκανὴν ἀπὸ τῆς ὄχθης ἀπόστασιν εἶναι ὁ τετράγωνος μέγας σκόπελος « ἡ Πεταλίδα, » μεταξὺ τῶν ὁποίων δύναται πλοῖον εὐκόλως νὰ διαβῆ. Δὲν ἀπέχουσι ἐξ μακρὰν τῆς Γραμβούσης, ἐξ ἧς ἤρχισαμεν τὸν ἡμέτερον περίπλου.

ΠΟΡΘΟΜΟΙ ἢ ΣΤΟΜΙΑ.

Ἡ Κρήτη εἶναι ἡ γέφυρα, ἡ ἐνόνουσα τὴν Εὐρώπην μὲ τὴν Ἀσίαν, ἐκτεινομένη διὰ σειρᾶς νησιδίων, ἀφ' ἐ.ὸς πρὸς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἀφ' ἐτέρου πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Μεταξὺ δὲ Κρήτης καὶ Ἀνατολῆς ἀφ' ἐνός, καὶ Κρήτης καὶ Πελοποννήσου ἀφ' ἐτέρου εἰσὶν αἱ εἰσοδοὶ πρὸς τὸ Ἄρχιπέλαγος.

Τρεῖς κυρίως τὸν ἀριθμὸν εἰσὶν αἱ εἰσοδοὶ ἀπὸ ἑσμῶν. 1. Ἡ Μ. μεταξὺ Γραμβούσης καὶ Ἀντικυθήρων, ἡ εὐρυτέρα καὶ εὐκολωτέρα πασσῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁμῶς διαβαίνουν σπανιώτερον, ἂν καὶ δὲν παραλείπουσι τὰς ἄλλας οἱ εἰσερχόμενοι ἕνεκα τῶν ἐπικρατούντων Βορ. ἀνέμων. Σπανιώτερον ἐπίσης εἰσέρχονται ἀπὸ δύο πρὸς Βορ. πολὺ μικροτέρας εἰσόδους, ἂν καὶ εὐκολωτέρας· εἰσέρχονται δὲ μᾶλλον ἀπὸ τὴν μεσαίαν τὴν μεταξὺ Πόρου καὶ Αὐγοῦ τῶν Κυθήρων, οὐσαν ὑγειϊνὴν. Συχνότερον δὲ εἰσπλέουσιν ἀπὸ τὴν πρὸς Β. ὑγειϊνὴν καὶ βραθεῖαν μεταξὺ Κυθήρων καὶ Ἐλαφοννήσου.

Τρεῖς εἶναι ὡσαύτως αἱ πρὸς Α. εἰσοδοὶ ἢ πορθμοί.

1'. Ἡ Μ. μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Σιδήρου καὶ Κάσσου ἐντελῶς ὑγεινῆ, ἐκτὸς μόνον πλησίον τῆς Κρήτης, ἐξ ἧς διαβαίνουν συχνότερον. 2'. Ἡ Βορραιοανατολική, εἶναι μικρά τις δίοδος, ἔχουσα ὕψλον ἐν τῷ μέσῳ καὶ δυσδιάβατος. 3'. Ἡ δὲ τρίτη, μεσαία, μεταξὺ Καρπάθου καὶ Ρόδου, εἶναι ὑγεινωτάτη καὶ εὐδιάβατος, καὶ ἡ Βορ. ἢ πορθμὸς τῆς Ρόδου, ὁ διαχωρίζων τὴν νῆσον ταύτην ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ὅστις οὐδεμίαν ἄλλην παρέχει δυσκολίαν, παρὰ τὰ διηνεκῆ αὐτοῦ ρεύματα πρὸς δυσμάς.

Τὸ μεταξὺ Κρήτης, Κυκλάδων καὶ τῶν προεκτεθέντων πορθμῶν, Ἀρχιπέλαγος ὀνομάζεται συνήθως Κρητικὸν Πέλαγος. Εἶναι δὲ ἐντελῶς ἀπηλλαγμένον ἀπὸ νήσους, ἐξαιρουμένου τοῦ Αὐγοῦ βορραιοανατολικῶς τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῶν πρὸς Β. καὶ βορραιοανατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Σιδήρου ἀπομειμακρυσμένων κατωτέρω τεσσάρων νησιδίων.

1'. Αὐγὸν. Τὸ Αὐγὸν εἶναι μέγας σκόπελος, ἔχων κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν του, αὐγοῦ σχῆμα, ἀναδυομένου ἀπὸ τὴν θάλασσαν· εἶναι δὲ ὑγεινὸν πανταχόθεν καὶ ὑψηλὸν 52 μέτρων ἀπὸ τὰ ὕδατα, φαινόμενον ἀπὸ 6—8 λευγῶν ἀπόστασιν.

2'. Καμὴλα ἢ Πιάνα. Νησίον, ὀνομαζόμενον οὕτω, ἔνεκα τῆς μικρᾶς αὐτοῦ ἀνυψώσεως ἐκ τῆς θάλασσης, ἔχον καὶ ἄλλο νητιδίον πρὸς Ἀν. αὐτοῦ.

3'. Δύω Ἀδελφοί. Εἶναι δύο μεγάλοι σκόπελοι, ἀπολήγοντες ἕκαστος εἰς ὀξείαν κορυφήν, φαινόμενῃ ἀπὸ 7—18 λευγῶν ἀπόστασιν.

4'. Σταχύδα. Ἐμπεριέχει δύο βουνάων, τὸ πρὸς Μ. μόνον φαίνεται ἀπὸ τὴν Κρήτην· εἶναι δὲ πλησίον

αὐτοῦ καὶ δύο νησίδια χαμηλότερα, τὸ μὲν πρὸς Μ. ὠοειδές, τὸ δὲ βορραιοανατολικῶς. Ἐγγύτατα δὲ δύνονται τις, νὰ περιπλεύσῃ ἀκινδύνως τὰ μικρὰ ταῦτα νησίδια.

ΜΙΚΡΑ ΝΗΣΙΑ ἢ ΝΗΣΙΔΙΑ.

Τὰ πλεῖστα τῶν πέριξ τῆς Κρήτης ὑπαρχόντων νησιδίων δὲν εἶναι, ἢ ξηροὶ σκόπελοι, διαιρούμενοι εἰς δύο τάξεις· καὶ ἡ μὲν πρώτη τάξις, συνισταμένη ἐκ τῶν μικρῶν νήσων μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν, ἀφισταμένων ἰκανῶς ἀπ' ἀλλήλων, κεῖται πρὸς τὴν βορρῆιον αὐτῆς πλευρὰν, οἷα ἐστὶν ἡ ἀκατοίκητος Δία, ἣτις ἔχει διαφόρους λιμένας, ἐν οἷς προσορμίζονται τὰ πρὸς τὸ Ἡράκλειον καταπλέοντα πλοῖα· εἰς ἀπωτέραν ἀπόστασιν πρὸς τὴν Μ. πλευρὰν κεῖται ἡ ὀλιγώτερον τραχεῖα Γαῦδος, περιέχουσα διάφορα χωρία· εἰς μικρὰν δὲ ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν ἡ Γαυδοπούλα. Ἡ δὲ δευτέρα τάξις περιλαμβάνει ἔρημονήσια, ὡς ἐπιτοπλεῖστον βραχῶδη, ἀλλ' ἀπομεμακρυσμένα τὸ πλεῖστον μέρος, ὅτε μὲν ἀποκεχωρισμένα, ὅτε δὲ συσσωρευμένα πλησίον ἀλλήλων, οἷα εἰσιν ὁ Ποντικός, ἡ Ἀγρία Γραμβοῦσα, τὰ Θεοδωροῦ, τὸ Αὐγὸν, ἡ Ψεῖρα, αἱ Διονυσιάδες, καὶ ἡ Ἐλασσα πρὸς τὴν βορρ. πλευρὰν. Οἱ δὲ σωροὶ, λεγόμενοι Κουφονήσια, Γαῖ' οὐροννήσια, Παξιμάδια καὶ Ἐλαφονήσια, πρὸς τὴν μεσημβ. πλευρὰν.

ΔΙΑ.

Ἡ Δία εἶναι μικρὰ νῆτος ἔρημος, κειμένη κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους τῆς βορρ. πλευρᾶς, εἰς ἀπόστασιν 10—12 χιλιομέτρων ἀπέναντι τοῦ κόλπου τοῦ Ἡρακλείου· εἶναι δὲ ὀροπέδιον τραπεζοειδές, ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὀροῦ κλίνει μεσημβρινοδυτικῶς εἰς σχῆμα

ἀμφιθεάτρου, περικυκλουμένου ἀπὸ βράχους καὶ μέρη
τινά, ἄλλοτε περιπεφραγμένα καὶ καλλιεργούμενα.
Δύο κοιλάδες, ἀρχόμεναι ἀπὸ τὴν κορυφὴν καὶ λήγου-
σαι εἰς τὴν θάλασσαν, σχηματίζουσι λιμένα, ἐν ᾧ
συχνάκις λιμενίζονται πλοῖα· ἡ ὑψηλότερα τῆς Δίας
πλευρὰ ἐκτείνεται ἀπὸ δυσμᾶς 29ο πρὸς βορρᾶν,
καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν 29ο πρὸς μεσημβρίαν. Τὰ μᾶλ-
λον ἐξέχοντα ἀκρωτήρια αὐτῆς, τρία τὸν ἀριθμὸν, εἶ-
ναι ἢ «Ροδάνα» μεσημβρινοδυτικῶς, τὸ «Ἀπῦρι» με-
σημβρινοανατολικῶς, καὶ ἡ «Ἀγκινάρα» βορροειοανα-
τολικῶς· αἱ ὄχθαι αὐτῆς εἰσιν ὀλίγον λασπώδεις, εἶ-
ναι ὅμως λίαν ἀπότομοι καὶ ἰδίως ἡ πρὸς βορρᾶν, ἥτις
εἶναι κρημνὸς κάθετος· ἐξαιρεῖται ἡ μεσημβρινὴ ὄχ-
θη, ἥτις σχηματίζει μεταξύ τῶν δύο ἀκρωτηρίων τρία
ἄκρα εἰς γραμμὴν σχεδὸν ἀπὸ δυσμῶν 21ο Βορ. καὶ
πρὸς Ἀνατ. 21ο Μεσημ. ἀποτελοῦσα οὕτω ἐν πεν-
ταδάκτυλον σχῆμα, διαχωρίζον τέσσαρας βχθυτάτους
μυχούς, ἐν οἷς δὲν ἀράζει πλέον, εἰμὴ ὅταν ὡς ἐκ τοῦ
πνέοντος ἀνέμου ἦναι ἀνάγκη νὰ δέσῃ κάλους εἰς τὴν
ξηρὰν ἢ Δυτ. πλευρὰ Ἀγ. Γεώργιος εἶναι ἡ μᾶλλον
ἐκτεταμένη· ἡ τρίτη, ἀρχομένη ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέρος
«Παναγία» καλούμενον, εἶναι μικρότερα, ἀλλὰ μᾶλ-
λον ἀσφαλῆς, καὶ λιμενίζονται εἰς αὐτὴν τὰ ἐμπορικὰ
πλοῖα, τὰ μεταβαίνοντα ἐκεῖσε, διὰ νὰ συμπληρώ-
σωσι τόφορτίον, τὸ ὁποῖον ἀρχίζουσιν εἰς τὸν λιμέ-
να τοῦ Ἡρακλείου, καὶ δὲν δύνανται νὰ συμπληρώσω-
σιν ἔνεκα τῶν ἀβαθῶν αὐτοῦ ὑδάτων· ἔχει δὲ βῆθος
34 ὀργυιῶν ἐλαττούμενον μέχρις 8. δύνανται δὲ νὰ
δέσωσι κάλους εἰς τὴν ξηρὰν ἐφαπτόμενα τῆς ὄχθης·
ἡ πρὸς Ἀν. πλευρὰ «Ἀγρουλιά» ὀνομαζομένη, τῆς
ὁποίας τὸ βῆθος εἶναι ὀλιγώτερον ὀχληρόν, δύναται

νά ἐμπεριλάβῃ 15—20 πλᾶϊα· εἰς τὰς δύο πλευρὰς ὑπάρχουσι μικραὶ πηγαὶ ὕδατος ἀενάου· εἰς δὲ τὴν πρῶτην πλευρὰν ὑπάρχει πηγάδιον ὑπόβλυχον. «Τὴν Δίαν,» ὅπου γίνεται καὶ ἡ κάθαρσις τῶν πλοίων, δύναται τις νὰ περιπλεύσῃ λίαν ἐγγὺς τῆς ξηρᾶς ἐντὸς τῆς Βορραιοδυτικῆς πλευρᾶς, ἐν ἣ ὑπάρχει ὁ γνωστός ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πεταλίδα» ἢ «Γλαρονήσι» σκόπελος, ἔξωθεν τοῦ ὁποίου ὀφείλει τις νὰ διαβῇ, διότι ὕφαλος πέτρα, μόλις φαινομένη ἀπὸ τὰ ὕδατα, ἀποκλείει σχεδὸν ὅλην τὴν μεταξὺ διάβασιν, ἀπεναντίας δύναται νὰ διαβῇ ἀκινδύνως μεταξὺ τοῦ πρὸς Ἄν. μεγάλου σκοπέλου «Παξιμάδι» καὶ τοῦ σηπιδίου τῆς Δίας· ἡ Δία ἐκτείνεται εἰς κάθετον γωνίαν 58', ἐξ ὧν τὰ δύο πρὸς δυσμὰς πέμπτα εἶναι χαμηλὰ, τὰ δὲ μεσαῖα ὑψηλά, καὶ τὸ πρὸς Ἄν. ἐπίσης μεσαίου ὕψους.

ΓΑΥΔΟΣ

Ἡ Γαυδος εἶναι νῆσος μεγαλειτέρα τῆς Δίας κατσεικημένη, κειμένη ἀντικρὺ τῆς Κρήτης κατὰ τὸ ἐν 1]3 αὐτῆς, ἀρχομένη ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Σελίνου Κριοῦ Μέτωπον εἰς 35 μιλίων (κοιλομέτρων) ἀπόσασιν πρὸς Μ. τοῦ λιμένος Σφακίων καὶ πρὸς Δ. μεσημβρινοδυτικῶς τοῦ Κόλπου τῆς Μεσσαρᾶς. Ἀποτελεῖ δὲ μίαν τρίγωνον ἐπιφάνειαν, κλίνουσαν πρὸς Βορ. βορραιοανατολικῶς, τῆς ὁποίας ἡ μεγαλειτέρα πλευρὰ μηκύνεται πρὸς δυσμὰς 380 Β. πρὸς Ἄν. 380 Μεσημ. ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο «Ποδαρὸν» πρὸς Δ. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου «Καμαρέλα» μεσημβριοανατ. ἡ δὲ ἄλλη γωνία σχηματίζεται ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Τσοῦνος βορραιοαν. ἡ μεσημβρινὴ αὐτῆς πλευρὰ ὀλίγον τοξοειδῆς, εἶναι μέγας κρημνὸς κάθετος, ἀπολήγων εἰς τὸ

ἀκρωτήριον «Καμαρέλα,» διὰ τριῶν τόξων φυσικῶς ἐσχηματισμένων, αἱ ἄλλαι πλευραὶ εἶναι χαμηλότεραι καὶ ὀλιγώτερον ἀπότομοι. Συνίσταται δὲ τὸ Μ. αὐτῆς μέρος ἀπὸ ἐν ὄροπέδιον, μηχανόμενον κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν διεύθυνσιν καὶ παριστῶν τοὺς κατὰ τὰ δύο αὐτοῦ ἄκρα κοιλάδας ἢ λάκκους· ἔχει δὲ εἰς τὸ χαμηλῶμα αὐτοῦ τὰ τρία χωρία «Ἀμπελον», «Ξενάκιον» καὶ «Βατσιανά.» Τὸ βορρῆιον αὐτοῦ μέρος εἶναι χαμηλότερον, κλίνον πρὸς Β. βορρῆϊον. ἔχον τὸ χωρίον «Κασρὶ» καὶ τὴν ἐκκλ. ἢ Παναγία, χωριζόμενοι κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸ προηγούμενον διὰ μιᾶς ἐπιμήκους κοιλάδος ἀποληγούσης διὰ τινος ἀμμώδους μικρῆς παραλίας εἰς τὸν καλλίτερον τῆς νήσου λιμένα «Λαύρακα.» Δύο ἄλλαι κοιλάδες, κλίνουσαι πρὸς βορρ. ὑπάρχουσιν εἰς τὸ ἀνατ. μέρος· ἀγγυροβολεῖ δέ τις εἰς πυθμῆνα λασπώδη καὶ ἀμμώδη ἐπὶ 10—20 ὀργυιῶν βάθους. Πορθμὸς δὲ βαθύς διαχωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τὴν πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς κειμένην Γαυδοποῦλιν.

ΓΑΥΔΟΠΟΥΛΑ.

Ἡ Γαυδοποῦλα εἶναι μικρὸν ὄροπέδιον, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τὸ βορρῆϊοανατολικὸν πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικὸν καὶ κλίνον βορρῆϊοανατολικῶς· περιττὰ δὲ βράχους ἀποτόμους πρὸς Μ. καὶ βορρῆϊοδυτικῶς, μὴ ἔχον οὐδὲν μέρος κατάλληλον πρὸς ἀγκυροβόλησιν. Τὰ περισσότερα πλοῖα τὰ καταπλέοντα ἀπὸ τὴν Ἄν. τῆς Μεσογείου λεκάνην καὶ ἀπὸ τὸν κόλπον τοῦ Ἄ. Ἰβηρίου πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὰ μέρη τῆς Συρίας, ἔχουσιν ὡς σημεῖον τὴν Γαῦδον, ἢ ὁποῖα φαίνεται ἀπὸ 12—15 λευγῶν ἀπόστασιν, χρησιμεύουσα καὶ ὡς σημεῖον τῆς ἐπανόδου αὐτῶν. Ὅσα πλοῖα τυ-

χαίως υποχρεωθῶσι νὰ διαδῶσιν ἀπὸ τὸ βόρ. μέρος τῆς Γαύδου, δὲν δύνανται παρὰ νὰ διέλθωσι μεταξὺ αὐτῆ, καὶ τῆς Γαυδοπούλας.

Τὰ πρὸς δυσμὰς νησίδια εἰσὶ τὰ ἐξῆς.

Πεταλίδα ἢ Ποντικοὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον ἕως τὸ ἄκρον τῆς Γραμβούσης ὑπάρχει κίονοειδῆς, σκόπελος φαλκρὸς ὑπέρυθρος καὶ λίαν ἀπότομος, ἔχων εἰς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν αὐτοῦ ἄκρον ἄλλον σκόπελον μικρότερον, κεχωρισμένον ἀνευ ὄρμου.

Ἄγρία Γραμβούσα, εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀκρωτηρίου κειμένη, εἶναι μικρὸν ὄροπέδιον ἐκτεινόμενον ἀπὸ τὸ βορραιοδυτικὸν πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικὸν εἰς σχῆμα τριγώνου, ὡς καὶ ἡ Γραμβούσα.

Θεοδώροϋ, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόλπου τῶν Χανίων κρημνῶδες νησίδιον, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τὸ ΜΔ. ἄκρον πρὸς τὸ ΒΑ. ἐν ᾧ ὑπάρχουν σπήλαια καὶ ἐρείπια φρουροῦ ἐνετικοῦ ΜΔ. ἀιτικροῦ τῆς ὄχθης. (ἴδ. σ. 13)

Αὐγὸν, ἀπότομος σκόπελος, ἀναδύμενος ἐκτῆς θαλάσσης καὶ μόλις διακρινόμενος καὶ ἀπὸ τὴν Δίαν αὐτὴν.

Ψεῖρα, σκόπελος ἀπότομος, ἐκτεινόμενος ἀπὸ τὸ ΜΔ. πρὸς τὸ ΒΑ. κατὰ τὴν διεύθυνσιν ὡς ἐγγιστα τῆς ὄχθης Καβουσίου οὐ μακρὰν τῆς ΜΑ. παραλίης τοῦ κόλπου τοῦ Μεραμβέλλου.

Διονυσιάδες, τέσσαρα νησίδια πλησίον ἀλλήλων κείμενα Δ. Β. Δ. τοῦ ἀκρωτηρίου Σιδήρου εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Σιτείας.

Γιαννιτσάδες, τῶν ὁπαίων ἢ μεσημβρινωτέρων εἶναι ὄροπέδιον στενὸν ἐκτεινόμενον καὶ κλίνον ἀπὸ Δ. πρὸς Μ.

Δραγονάρα, τὸ δεύτερον ὄροπέδιον ὀλίγον εὐρύτερον ἐκτεινόμενον καὶ ὑψούμενον ἀπὸ τὰ ΜΔ. πρὸς τὸ

ΒΔ. τὸ δὲ τρίτον δὲν εἶναι, παρὰ μέγας τις σκόπελος.

Παξιμάδια, τὸ τέταρτον, σκόπελος ἐκτεινόμενος ἀπὸ Β. πρὸς Μ. ἅπαντα δὲ ὑπομέλανα, ἀπολήγοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς κρημνούς.

Ἐλασα τελευταῖον, ἡ κειμένη Μ. Α· τοῦ ἀκρωτηρίου Σιδήρου καὶ πρὸς Β. τοῦ κόλπου τοῦ Παλαιοκάστρου, εἶναι ὄροπέδιον τραπεζοειδές, ἔχον πρὸς Μ. μικρὰν ἀγκάλην, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας πρὸς τὴν ὄχθην ὑπάρχει πηγὴ ὕδατος ἀφθόνου.

Τὰ νησιδία τῆς Μ. πλευρᾶς ἀποτελοῦσι τρεῖς συνουκίας.

Τὰ Κουφονήσια, τέσσαρα τὸν ἀριθμὸν, κεῖνται Μ. Α. τοῦ ἀκρωτηρίου Κακυαλίχι. Τὸ κυριώτερον ἐξ αὐτῶν εἶναι ὄροπέδιον τρίγωνον μετρίου ὕψους, διακρινόμενον ἀπὸ τὰς λευκὰς καὶ ἀποτόμους αὐτοῦ πλευρᾶς, ὧν ἡ Ἄν. ἀγκάλη ἔχει περισσοτέρους βράχους· 300—400 ὄργυιων ἀπὸς πρὸς Β. ὑπάρχει ὄρμος ἀμμώδης καὶ ἐπίπεδος, πρὸς ἀγλυροβόλησιν· αἱ λοιπαὶ ἀγκάλαι ἐκτείνονται πρὸς Μ. διὰ τοῦ «Τράχηλα» καὶ πρὸς Β. διὰ τῶν μικροτάτων καὶ χαμηλῶν ὄροπέδιων «Μακρυλοῦ» καὶ «Στρογγυλοῦ,» μεταξὺ τῶν ὁποίων μόλις λέμβοι δύνανται νὰ διέλθωσιν. ὑπάρχει δὲ καὶ τις ὕφαλος πρὸς Β. τοῦ Στρογγυλοῦ.

Τὰ Γαῖδουρονήσια (ἴδε σελ. 46) πρὸς Μ. τῆς Ἱερᾶς πέτρας εἶναι δύο· τὸ μεγαλειότερον εἶναι ὄροπέδιον χαμηλότατον, ἐκτεινόμενον ἀπὸ Α. πρὸς Δ. τὸ ἔδαφος τοῦ ὁποίου συνίσταται ἐκ πετρῶν καὶ κατόπιν ἄμμου λευκῆς καὶ καθαρᾶς· βόσκουσι δὲ ποίμνια ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὑπῆρχον ἀλικά μετρητὰ πρὸς τὸ 1840· τὸ δὲ μικρότερον τὸ, καὶ Μικρονήσι καλούμενον, χαμηλότερον ἔτι τοῦ πρώτου, δὲν φαίνεται ἀπὸ τὴν Ἱερᾶς πέτρας.

ὁ διαχωρίζων αὐτὸ ἀπὸ ταύτης πορθμὸς, μόλις 2, 1]2 μέτρων β. θος ἔχων, δὲν χρησιμεύει εἰμὴ εἰς διάβα-
σιν μικρῶν λέμβων.

Τὰ Παξιμάδια, εἶναι δύο βραχῶδες κορυφαὶ ἀναδύμεναι ἐκ τῶν βυθῶν τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ μὲν δυ-
τικὴ ἔκτείνεται ἀπὸ Δ. πρὸς Α. ἡ δὲ ἀνατολικὴ εἶναι
στρογγύλη· τὸν χειμῶνα βόσκουσιν ἐπ' αὐτῶν τὰ
ποίμνια τῶν τινὲς Σφακιῶται.

Ἐπὶ τέλος δὲ εἰς τὸ Μ. Δ. ἄκρον τῆς Κρήτης,
πέραν τοῦ ἀκρωτηρίου, Κ ρ ι ο ὕ Μ έ τ ω π ο ν, εἶ-
ναι ἡ Ἐλαφόννητος, ὄροπέδιον χαμηλότατον, ἔκτει-
νόμενον καὶ ὑψούμενον κατ' ὀλίγον πρὸς Δ. φαίνεται
δὲ ἀμώδης ὡς καὶ ἡ μικρὰ Χερσόνησος τοῦ
φρουρίου Σελίνου, καὶ χωρίζεται διὰ τινος ἀπὸ
λέμβους μόνον διαβατοῦ πορθμοῦ, ἔχοντος τὸ βάθος
ἐνὸς μέτρου τὸ πολὺ· ἐν ὥρᾳ γαλήνης διαβαίνει τις
καὶ διὰ τῶν ποδῶν ἀνευ λέμβου, διότι μόλις ἡ θά-
λασσα σκεπάζει αὐτὸν μέχρι τῆς ζώνης. Πρὸς Μ. ἡ
Ἐλαφόννητος περιορίζεται ἀπὸ σκοπέλους ἐπικινδύ-
νους, ἔκτεινομένους εἰς ἓν ὡς ἔγγιστα χιλιόμετρον.

Χωρία (καὶ θέσεις) τοῦ ἀκρωτηρίου Μελέχα, ἡ ἀ-
πόστασις αὐτῶν ἐκ τῆς παραλίας, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν
κατοίκων ἐκάστου, Χριστιανῶν ἢ Τούρκων.

Σκλόχα (τὸ κωμοειδὲς ὑψηλότερον ὄρος τοῦ Ἀκρωτηρίου.

Παράλια θέσεις.

Σπαθάρος.— Κρυπτὸν λιμάνι.— Περβολίτσα (Μονή-
δριον τῆς Ἀγ. Τριάδος) — Ἀλατσόπετρα.— Ἀγριμόκουρ-
τα.— Ἀσφεντιλίδες.— Κουρουπητός.— Αὐλάκι.— (Σπή-
λαιον τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ ἐρημίτου ἢ Γουβερνέτου).—
Σταυρομένος ἢ Σταυρός.— Ἄγ. Νικόλαος.— Μονήδριον Ἀγ.
Τριάδος.— Φουρνόσχιμα.— Ἄγ. Παῦλος ἢ Ξερολικαῖς.—
Καλαθάς.—

Ἀπόστασις ἐκ τῆς)
 παρ' ἑλίας ἀρχομέ-)
 νης ἐκ τοῦ λιμένος)
 τῆς Σούδας.)

κάτοικοι οἰκογένειαι Χρῆστ. Τουρκ.

$\frac{1}{2}$	ὦρα. Κορακιάς	30	
$\frac{1}{2}$	» Πιθάρι	30	
4	» Ἀρώνι	445	5
$\frac{1}{2}$	» Στέρναις	490	10
	Χωραφάκια ἀποικία κυθηραίων	100	
	Κουνουπιδιανὰ	2 ⁰ 0	4
1	Μεταμόρφωσις ἐκκλησιδίων ἔρημον.		
1]2	Προφ. Ἡλίας (ἔς τὰ φρούδια κορυφή).		
1]2	Ἄγ. Κυριακὴ (ὑδωρ ἐξάίρετον εἰς τὴν ὄχθην).— Ἄνεμόμυλος οἰκία τοῦ Ἀζήζμπεη, ὅπου ἐξέρχον- ται οἱ πρόξενοι τὸ καλοκαίριον.		
1[4	Χαλέπα	1500,	45
	Μακελειὸν τῶν Χανίων		
	Κουμ-Καπὴ ἀποικία αἰγυπτ. τουρκ. 500 οἰκίαι.		
	<i>Χωρία μάλιστα ἀπέχοντα τῆς θαλάσσης</i>		
1]2	Ἄγ. Ματθαῖος (πλκία Μονὴ ἔρημος).		
2	Καμπάνι	χρ. 10.	
1]2	Ἄγ. Εὐστάθιος (Μονή).		
3	Μονὴ Λαφύρα ἢ Μεταμόρφωσις		
3	Ἀργουλιδὲς	»	10
3	Ἀκατιανὰ	»	10
3	Γκαλαγκάδος	»	130
3	Μουζευράς	»	50
2 1]2	Καλόρρευμα		
3 1]2	Χωριδάκι	»	70
1	Γουβερνέτον Μονὴ μὲ 60 μοναχοῦς.		

Κατὰ τὸν αὐτὸν, ὡς ἔγγιστα τρύπων, περιεγράψαμεν
 ἑλοὺς σχεδὸν τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων τῆς Κρήτης, καὶ
 ἐδημοσιεύσαμεν ἀπὸ τὸ 1842, τὴν ὑπεροχὴν τοῦ π.ληθυσμοῦ
 τῶν Χριστιανῶν εἰς διάφορα φύλλα τῆς ἐφημερίδος μας.

ἐξελ. λάγημεν δὲ, ὅτε κατὰ τὸ 1866, τὸν Ἀθγουστον
 συμπεσότος λόγου περὶ τιος θέσεως τῆς Κρήτης, ἐν τῇ
 οἰκίᾳ τοῦ κ. 'Ρεπιέρη, παρελέμφαμεν αὐτὸν εἰς τὸν Γε-
 ωγραφικὸν αὐτῆς χάρτην, τὸν ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ
 Γερμανοῦ Hoeck περὶ Κρήτης, ὃ δὲ κ. 'Ρεπιέρης μᾶς
 ἀπήρτησεν, ὅτι ἔχει μὲν τὸ σύγγραμμα ἀλλὰ δὲν ὑπάρ-
 χει χάρτης ἐν αὐτῷ· ἀφοῦ δὲ ἡμεῖς ἐξέραμεν οὐ μόνον
 τὸν ἔχοντα τὸν χάρτην τὸμον τοῦ εἰρημέρου συγγράμ-
 ματος, ἀλλὰ καὶ τὸν Paschelv, τὸν Sieber, τὸν Daper
 (μεταφρ.), τὸν St. Croix, τὸν Torrés-y Riberna, καὶ
 ἄλλους χάρτας τῆς Κρήτης ἕως δέκα, παρατηρήσας
 καὶ ὁ κ. 'Ρεπιέρης εἰς τὸν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Hoeck,
 εἶδεν ὅτι ἔχει χάρτην τῆς Κρήτης. Πολλοὺς δὲ μῆνας
 μετὰ τὴν συλλογὴν τῶν συνεισφορῶν, εἰς ἕκ τῶν τοιού-
 των ἡμετέρων πινάκων ὑπῆρχεν ἐξηρημέρος εἰς τὸ
 γραφεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Παπ-
 παδάκη, μεχρισότου ἕκ τῶν συνεισφορῶν ἠγοράσθησαν
 τελευταῖον τῆς Κρήτης οἱ χάρται τοῦ κ. Σπράτ. Τοι-
 αύτην γνῶσιν καὶ μέριμναν εἶχον περὶ τῆς Κρήτης οἱ
 κ. κ. 'Ρεπιέρης καὶ Παππαδάκης, καὶ ὅμως εἶχον τὴν
 ἀκατονόμαστον ἀσυνειδησίαν ἢ ἀποκλείωσι μὲ παρο-
 μοίαν ἀθαιρεσίαν, πάντα γινώσκοντα τὴν Κρήτην, καὶ
 τὰς ἀνάγκας αὐτῆς, ὡς διανύσαντας τὸν βίον αὐτῶν εἰς
 τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ἐπαραστάσεις της, ἐνῶ αὐτοὶ οὐδ'
 εἰς τὸν χάρτην, ὡς εἶδομεν, δὲν τὴν ἐγνώριζον, καὶ ἂν
 σφάζωσι μὲ τὴν μεγαλειτέραν θηριωδίαν καὶ σκληρότητα
 τριετίαν ὄλην τοὺς ἥρωάς της, μεμоруμένους, διὰ τὰ
 σθύση ἀφ' ἐαυτῆς ἢ ἐπαράστασις, καὶ τὰ προλάβωσιν οὐ-
 τω τὴν ἐνδεχομένην, ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας αὐτῆς,
 περαιτέρω ἀρωμαλίαν καὶ δαπάνην εἰς τὴν Ἑλλάδα,
 (ἐὰν ἤθελε κινηθῆ καὶ ἄλλη τις Ἐπαρχία,) ὡς εἶπεν ὁ
 κ. 'Ρεπιέρης εἰς τοὺς ἐν Κρήτῃ ἐντλίμως ἀγωνισθέντας
 κ. κ. Φλουράς καὶ τὸν Οὔγγρον συνταγματάρχην Σὸτ
 Φριδ Φερδιάνδον, τῶν ὁποίων ἐπικαλούμεθα τὴν μαρ-

τυρλίαν* μεχρισότου ἔφερον καὶ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἑλλάδα εἰς ἣν βλέπομεν σήμερον κατάστασιν, ὡς γὰρ μὴν εἶχεν ἡ Κρήτη πόρους καὶ εἰς τὰς δαπάνας τῆς γὰρ ἐπαρκέσῃ καὶ ἄλλας γ' ἀποζημιώσῃ, ὅσαι καὶ ἂν ἐγίγνωτο ὑπὲρ αὐτῆς, εἰάν τοσοῦτον ἐπιβούλως καὶ προδοτικῶς δὲν κατεστρέφετο, ἀπὸ τοῦς ἀρπάσσαρτας αὐθαιρέτως καὶ ληστρικῶς τὴν ἀποκλειστικὴν διεύθυνσίν τῆς, μὲ τὸν δόλιον σκοπὸν γὰρ τὴν καταστρέψωσι, διὰ γὰρ μὴν ἐροχλήσῃ ἄλλοτε τὰ ἐμπορικὰ τῶν συμφέροντα, καὶ τὴν ἀρτεθρικὴν ἀποκλειστικότητα τῶν συμμοριτῶν τῶν. Ἴδού ἄρθρωποι περὶ ὧν ὁ ἑλλητισμὸς εὐρυπκεται εἰς τοιαύτην ἐπικίνδυνον ἀπάτην!

Ὁ ἀκόλουθος πίναξ ἐπὶ τῶν τριῶν καθέτων γραμμῶν, δεικνύει τὰς ἀποστάσεις, τὰ μεγαλύτερα βάρη καὶ τὰς κατὰ μέσον ὄρον κλίσεις τοῦ ὑποθαλασσίου ἐδάφους καθ' ὅλην τῆς νήσου τὴν περιφέρειαν.

Ἀρχικὴ πλευρὰ ἀπὸ Δ. Ἀνατολίας.

	ἀπόστ. χιλ.	βάθος,	μέσος ὄρος,	
Λιμὴν τῆς Κισιάμου ἀπὸ)				
τὴν Καμάραν ἀρκτ. πρὸς) 16 0		649 μ.	2°	19
Δυσ. τῆς Ἀγρίας Γραμβ.)				
ἀκρωτήριον Σπάθα πρὸς)				
τὸ Ἀνατολικὸν ἄκρον) 2, 7		640	13,	20
Κόλ. τῶν Χανίων ἀπὸ)				
Χανία ἀρκτικῶς 9° Δ.) 13, 0		214	0,	57
Ἀκρωτήρ Μελέχα ΒΑ. 4, 5		402	5,	6
Κόλπος τοῦ Ἄλμυροῦ)				
ἀπὸ Μουσέλα Ἀρκτικ.) 10, 0		238	1,	22
ἀκρωτήρ. Χονδρὸν Ἀρκ.)				
20° πρὸς Ἀνατ.) 10, 5		640	3,	29
Κόλ. Ἡρακλ. ἀπὸ τὴν)				
πόλιν Ἀρκτικ. 15° Ἀν.)				
Ἄκρη ταπινὴ ἀρκ. 7°) 7, 2		214	1,	42

πρὸς Δ.)	13, 8	640	2,	39
ἄκρωτήριον Ἄγ. Ἰωάν-)			
νης πρὸς Δ. 16° ἀρκτ.)	9, 3	360	2,	13
ἄκρωτήριον φανερομένν.))			
B—Δ)	2, 5	264	6,	2
ἄκρωτήρ. Σίδερον Β.Α.)	5, 0	260	3,	3

Ἀνατολική Πλευρά. Ἀπ' ἄρκτον πρὸς Μεσημβρίαν

	ἀπόσ. χιλ.	βάθος	μ.	ὄρος
Διμὴν τῶν Γράδων ἐκ)				
τοῦ μέσου τῆς ἀνατολ.)	7, 0	237	2,	6
πλευρᾶς πρὸς Ἀνατολ.))			
ἄκρωτήρ. Πλακιάς πρὸς)				
Ἀνατολάς.)	1, 2	219	10,	21
Διμὴν τῶν Χαρουπεῶν)				
ἐκ τῆς μεγαλητέρας ἀγ-)	5, 6	200	2,	3
κάλῃς πρὸς Ἀνατ. 10°))			
πρὸς Β.)				
ἄκρωτ. Σάκρο πρὸς Ἀνα.)	8, 2	227	5,	3
Ἄγκάλη τοῦ κάτω Κάμ-)				
που πρὸς Δ. 20° πρὸς Μ)	6, 2	209	1,	56

Μεσημβρινή Πλευρά ἀπὸ Ἀρ. πρὸς Δυσ.

	ἀπόσ. χιλ.	βάθος	μ.	ὄρος
ἄκρ. Κακιαλίκι Μ. Μ.-Δ.)	1, 5	485	17,	55
Ὀχθη Ἰεραπέτρας ἀπὸ)				
Ἰεράπετρον Μ.-Μ.-Ἀν.)	7, 6	877	6,	35
Δυτικῶς τοῦ ἄκρωτ. Θε)				
όφιλ. πρὸς Μ.- Μ.- Αν.)	3, 0	768	14,	21
Δυτικῶς τῆς ὄχθης Κε-)				
ράτου Μ-Μ-Ἀν.)	4, 3	512	6,	48
ἄκρ. Μαρτέλου Μ. Μ.Ἀν.)	3, 2	548	9,	43
ἄκρ. Μέταλα.)	2, 0	548	19,	2
Κόλπ. τῆς Μεσαρᾶς ἀπὸ)				

τὸν Γέρω-ποταμὸν πρὸς)	10,	8	257	1,	23
Δ. 25° Μ.)				
Ἄκρ. Μέλισσα ἢ Ἄγιος)					
Παῦλος Μ.- Μ.- Δ.)	0,	6	339	29,
Ὁχθη πρὸς Δ. τοῦ Φραγ-					
κοκας. Μ—Μ. Ἄν)	3,	3	329	5,
Δυτ. ἀπὸ τὸ ἄκρ Λακί-					
μι πρὸς Μ.)	0,	7	339	25,
Ὁχθη τῆς Σουφας πρὸς Μ.)	0,	9	339	20,
Ἄκρ. Κριοῦ μέτωπον)					
πρὸς Δ—Μ—Δ.)	2,	0	566	15,
Δυτικὴ πλευρὰ ἀπὸ Μ. πρὸς Ἄρκτον.					
Ἄκρωτ. Ἄγ. Μάμας Β. Δ.)	1,	2	335	15,
Ὁχθη Σφοιναρίου πρὸς Δ.)	2,	2	205	5,
Ἄκρ. Κουτρί πρὸς Ἀνα)					
10° Μ.)	4,	51	426	17,
Νησιδίων Γραμβοῦσα)					
πρὸς Δ. 20° Β.)	2,	3	987	23,

Μετὰ τῆς αὐτῆς, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἀκρθείας ἐσπουδά-
ζομεν τὰ παράλια τῆς γιγαντομαχοῦσης Κρήτης μετὰ τὴν ἐλπίδα,
ὅτι ἠθέλομεν δυνηθῆναι εὐρωμεν ἐν αὐτοῖς τὸν ἐνδοξον ὑπὲρ αὐ-
τῆς θάνατον, ἀπειριώμενοι νὰ ἐφαρμόσωμεν κατὰ τῶν Τουρι-
κῶν πλοίων τὰς Τορπέδας, δι' ὧν οἱ Ἀμερικανοὶ τῶσαῦτα κατέ-
στρεψαν πλοῖα τῶν ἀντιπάλων των, τὴν 2 καὶ 3 Ἀπριλίου 1865
κατὰ τὴν διάβατιν στόλου ἄνωθεν τοῦ Ῥιχμόνδ, τοῦ Ἰακώ-
βου, καὶ εἰς ἄλλα μέρη, περὶ ὧν θέλομεν διαλάβει ἐν ἰδιαιτέρᾳ
πραγματείᾳ, «Περὶ ὑπονόμων ξηρᾶς καὶ θαλάσ-
σης», διὰ νὰ ἀποδείξωμεν τὰ μέγιστα αὐτῶν ἀποτελέσματα, καὶ
τὴν δολίαν πρόθεσιν τῶν ἀρνηθέντων καὶ παρεμποδιάντων τῆς
ἐφαρμογῆς αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἄνισον τῆς Κρήτης ἀγῶνα, διὰ νὰ κα-
τάστραφῆ, καὶ τοῖς μὴ ἀπαιτουμένης δι' αὐτὰς οἷδ' ἐνὸς χιλιοστη-
μυρίου δαπάνης ἐκ τῶν ἐννέα ἑκατομυρίων, τὰ ὅποια διαφοροτρό-
πως κατεσπατάλησαν ἢ ἐσφετερίσθησαν, καταντήσαντες προδι-
ματικῶν τῆς Ἑλλάδος τὸ μέλλον, διὰ τῆς τοιαύτης διαγωγῆς των.
Ἄς ἐμπιστευθῶσι καὶ αὐθιγεῖς χεῖράς των τῆς πατρίδος τὴν τύχην,
ὅσοι ἐπιθυμοῦσι τὴν ἐγτελῆ αὐτῆς ὑποδοῦλωσιν.

